

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra pedagogiky

Bakalářská práce

VÝCHOVA VE VOLNÉM ČASE A RODINA

Vedoucí práce: PhDr. Zuzana Svobodová, Ph.D.

Autor práce: Tereza Bečková
Studijní obor: Pedagogika volného času
Ročník: 3. ročník

2011

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

26. 3. 2011

.....
Tereza Bečková

Děkuji vedoucí bakalářské práce PhDr. Zuzaně Svobodové, Ph.D.
za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Obsah

ÚVOD	5
1 ZÁKLADNÍ POJMY	8
1.1 Rodina	8
1.2 Výchova	11
1.3 Volný čas	13
2 STŘEDISKA VOLNÉHO ČASU	16
3 ZÁJMOVÁ ČINNOST	18
4 VYUŽITÍ VOLNÉHO ČASU	21
4.1 Faktory ovlivňující volný čas	21
4.2 Hra	23
4.3 Výpočetní technika – zhouba volného času.....	26
4.4 Vliv na využití volného času	28
5 RODINA A VÝCHOVA VE VOLNÉM ČASE	31
5.1 Role rodiny ve volném čase	31
5.2 Rodinné prostředí.....	34
5.3 Neorganizovaná střediska volného času	36
ZÁVĚR.....	37
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	40
SEZNAM PŘÍLOH.....	43
PŘÍLOHY	44
ABSTRAKT	64
ABSTRACT	65

ÚVOD

Téma „Výchova ve volném čase a rodina“ jsem si vybrala proto, že se jedná o aktuální téma, které může být díky své obsáhlosti zpracováno mnohokrát. Každý z nás má na tuto problematiku samozřejmě trochu jiný názor, a tak všichni můžeme přispět k jejímu komplexnějšímu zpracování. Já se ve své bakalářské práci zaměřím na problematiku vztahu výchovy, volného času a rodiny.

Část své práce chci věnovat také střediskům pro volný čas. Objasním, čím se přesně zabývají a co mohou svým klientům nabídnout. Střediska volného času k tomuto tématu nepochybně patří, neboť slouží ke kvalitnímu vyplnění volného času dětí a mládeže, a jsou tedy často využívána.

Rodina. Je to pojem, pod kterým si každý člověk představí něco jiného. Cílem této práce není jasné definování tohoto pojmu, ani určení toho, co vlastně rodina znamená, koho přesně zahrnuje a jak by měla vypadat. Budu na ní pohlížet obecně. Ale neodpustím však, abych – alespoň v úvodu – neuvédla svůj názor na tuto podle mě velice důležitou instituci. Můj názor může být v kontextu jednadvacátého století považován za velice staromódní a mnozí se mnou jistě nebudou souhlasit. Na počátku rodiny by měl být svazek, který z této instituce udělá něco takřka posvátného. Partneři přestanou vystupovat jako jednotlivci, jejich životní role se proměňují, oddělené „já“ a „ty“ se vyřčením manželského slibu mění na „my“. Uvědomění si skutečnosti, že už nemám zodpovědnost pouze za sebe, ale i za ostatní členy, tedy určitá změna v uvažování, je na celé věci to nejzásadnější. Teprve to dělá skutečně rodinu rodinou.

Když jsem si pročítala podklady k této práci, narazila jsem na krásnou definici, která vyslovenou myšlenku sjednocení dvou bytostí v jednu přesně vystihuje. **R. Palouš** ve své publikaci *Paradoxy výchovy* uvádí: „*Kazatel při svatbách připomíná, že od chvíle uzavření sňatku už neplatí samostatnost a svéstojnost, jakou známe z mechanické adice typu $1 + 1 = 2$, nýbrž láskyplné spojení manželů*

možno číselně zobrazit spíše jako $1 + 1 = 1$.“¹ Chtěla bych však zdůraznit, že svůj názor na tuto instituci nikomu nevnucuji, a proto se snažím zůstat v této práci raději na rovině obecnější.

Dalším důležitým pojmem, kterému se ve své práci věnuji, je výchova. Můžeme s jistotou říct, kdy tento proces přesně začíná a kdy v našem životě končí? A končí vlastně vůbec někdy? Jisté je, že během života se mění nejen náš postoj k výchově, ale také naše role v ní. Je třeba si uvědomit, že pokud se chceme tohoto procesu účastnit a někoho vychovávat, musíme být zároveň i těmi, kdo jsou vychováváni – nehledě na náš věk. Výchova je procesem oboustranným, recipročním. **Z. Matějček** vyslovil zajímavou myšlenku, že rozumět sobě a rozumět dítěti, to je rozhodný krok na dobré cestě.² Potřebujeme tedy mít nějaký směr, kterým se bude náš život ubírat, a cíl, kterého se budeme snažit dosáhnout.

Je samozřejmé, že výchova probíhá i během našeho volného času. Volný čas je neodmyslitelnou a důležitou součástí našeho života. Jeho historii v této práci rozebírat podrobně nebudu, neboť tomuto tématu se na TF JČU věnuje doc. **Michal Kaplánek**, Th.D. Spíše než na dějiny se zde zaměřím na jednotlivá volnočasová zařízení a úlohu rodiny ve volném čase dítěte.

Může se zdát, že rodina a volný čas jsou dva pojmy, které spolu nesouvisí. Opak je ale pravdou. Rodina by měla být organizátorem volného času. Ačkoli mnohé z nás napadne, že pro zajištění kvalitně stráveného volného času jsou nejdůležitější právě střediska, která se věnují volnočasovým aktivitám, není tomu tak. Střediska mohou zajistit pouze aktivní část volného času, ale nezajišťují dětem prostor k odpočinku, který je nedílnou součástí volného času. Tyto organizace vždy nabízejí různé aktivity, ale ne prostor pro relaxaci samotnou, která je k regeneraci sil jak dospělého, tak i malého dítěte, velmi důležitá. Aby střediska volného času plnila svou funkci, nesmí být chápána jako „šatna na děti“. Na skutečnost, že děti nepotřebují mít svůj volný čas vyplněný do poslední

¹ PALOÚŠ, R. *Paradoxy výchovy*. Str. 44.

² Srov. MATĚJČEK, Z. *Po dobrém, nebo po zlém*. Str. 40.

minuty, poukazuje ve svém článku nazvaném „Z kroužku do kroužku“ **Pavla Koucká** (viz Příloha I). Podobný názor vyslovil v dalším článku „Dítě by si mělo hrát“ i **Marek Šulc** (viz Příloha II). K těmto článkům přiložím názory a příspěvky od čtenářů, kteří na ně reagovali v dalším čísle časopisu (viz Příloha III).

Dozvídáme se tedy, že děti potřebují jak aktivní činnost, tak také prostor, ve kterém nebudou dělat nic, anebo si budou jen tak povídat s rodiči. Děti potřebují cítit, že má na ně někdo čas a hlavně je umí a chce vyslechnout. Člověk se musí tedy naučit nevěnovat svůj čas pouze sobě a svým aktivitám, ale také druhým. To je velice podstatné.

Ke zpracování tématu budu používat metody:

- **Pozorování** – zaměřím se na rodiny s dětmi ve svém okolí a na jejich využívání středisek pro volný čas
- **Srovnávání** – porovnáám výchovu ve dvou časových obdobích
- **Analýzy** – rozložení tématu na jednotlivé okruhy
- **Statistiky** – využiji internetové stránky Českého statistického úřadu a práci doplním o tabulky či grafy s tématem související

Ve své práci chci předložit ucelený soupis středisek pro volný čas a vytvořit přehled o možnostech trávení volného času. Část práce chci věnovat rodině a její roli ve volném čase dětí a mládeže.

O rodině, výchově a volném čase bylo napsáno hodně knih. Měla jsem tedy na výběr z mnoha publikací, které by se daly při psaní této práce využít. Snažila jsem se vybrat takové tituly, které nabízejí neotřelý pohled na dané téma. Každá z použitých knih nahlížela na dané téma z jiného úhlu. Využila jsem tedy nejen publikace z oblasti pedagogiky, ale také tituly psychologické. Moje práce bude tedy nazíraná z perspektiv obou zmiňovaných vědních oborů.

1 ZÁKLADNÍ POJMY

1.1 Rodina³

Rodina bývá pokládána za nejvýznamnější součást společnosti. Provází člověka, nebo se ho nějak dotýká ve všech fázích jeho života. Je pokládána za základní a zároveň nejstarší stavební jednotku společnosti, složenou z rodičů a dětí. Již antický učenec **Aristotelés** vyslovil myšlenku, že základem rodiny je přirozený, „přátelský“ vztah mezi mužem a ženou. Podle Aristotela je člověk přirozeně určen pro život ve dvojicích, jež plodí děti.⁴ Rodina jako taková ale nevzniká pouze z potřeby plodit potomstvo, nýbrž také proto, aby člověka ochraňovala, vzdělávala a vychovávala.

Rodina se vyznačuje několika základními znaky:

- Společensky schválená forma stálého soužití
- Členové rodiny bydlí většinou spolu
- Osoby jsou spojeny – pokrevně, manželským svazkem, adopcí
- Členové spolupracují v rámci dělby práce a výchovy

V naší společnosti existuje několik druhů rodin. Jsou jimi např.:

- **Orientační (primární)** – rodina, ve které jedinec vyrůstá
- **Prokreační (sekundární)** – jedinec ji zakládá v dospělosti uzavřením manželství
- **Rozšířená** – zahrnuje příbuzenství ze strany obou rodičů, všichni žijí ve společné domácnosti. Je tedy složena z více než dvou generací.
- **Nevlastní** – v takové rodině má alespoň jeden z partnerů děti z předchozích vztahů
- **Funkční** – harmonická, funkční rodina
- **Atomární** – zde upadá systém příbuzenství

³ Tato kapitola zpracovaná dle publikace: HEWSTONE, M.; STROEBE, W. *Sociální psychologie*. Str. 63 – 98.

⁴ MICHÁLEK, J. *Topologie výchovy*. Str. 71.

- **Neúplná** – poznamenaná rozvodem, nebo smrtí jednoho z rodičů, případně tvořená pouze svobodnou matkou (otcem)

Rodina plní mnoho důležitých funkcí:

- **Biologicko-reprodukční** – zabezpečuje početí a zrození nového člověka. Tuto funkci lze uplatnit samozřejmě i mimo prostředí rodiny, avšak nejde pouze o to přivést na svět dítě, ale i zabezpečit mu potřebné podmínky pro život a jeho další vývoj.
- **Sociálně-reprodukční** – v rodině probíhá primární socializace, tj. začlenění jedince do společnosti. V rámci rodiny se dítě učí sociálně žít, přijímat a hrát sociální role a stává se sociální bytostí. Seznamuje se také s normami a hodnotami společnosti.
- **Ochranná** – tato funkce vyjadřuje podporu a zastání, které každý ve své rodině hledá.
- **Kulturně-reprodukční** – kulturní dědictví společnosti je předáváno z generace na generaci. V dnešní době je patrné, že i mladší generace může ovlivňovat starší (např. v zacházení s moderními komunikačními prostředky). Také se prodlužuje doba, kdy vedle sebe žijí tři generace.
- **Ekonomická** – rodina je chápána jako prvek v ekonomickém systému společnosti. Zapojuje se do výrobní sféry a zároveň plní funkci spotřebitele, na kterém je trh značně závislý.
- **Výchovně-vzdělávací** – tzv. rodinná výchova se realizuje hlavně v první fázi života dítěte. Je základem celého procesu výchovy.
- **Terapeuticko-pečovatelská** – rodina pečuje o své členy. Stará se o jejich fyzické i psychické zdraví a hlavně o domácí pohodu.

Rodina prochází několika stadii vývoje:

- **První stadium** – začíná sňatkem a končí narozením dítěte. Manželé zakládají domácnost a rozdělují si role.

- **Druhé stadium** – rodina s předškolním dítětem. V tomto období je podle statistik nejvíce rozvodů. Zamilovanost opadáva, partner je viděn v reálné podobě.
- **Třetí stadium** – v rodině se objevují adolescenti, kteří rodinu odsouvají do pozadí a upřednostňují stále více svou vrstevnickou skupinu.
- **Čtvrté stadium** – rodinu opouštějí děti. Manželé ztrácejí své rodičovské povinnosti a mají možnost věnovat se svým zájmům. V tomto období je nejnižší rozvodovost.

Rodina s ohledem na zralost rodičů se dá rozdělit:

- **Nezralá** – rodiče nemají důležité životní zkušenosti, neumí dítěti vytvořit zázemí.
- **Přetížená** – rodiče neumí odolávat tlaku a řešit problémy, dítě se dostává na okraj jejich zájmu.
- **Autoritářská** – dítěti není dán prostor pro vytvoření vlastní identity.
- **Perfekcionalistická** – v tomto typu rodiny jsou na děti kladené nepřiměřené nároky.
- **Rozmazlující** – dítě je pod stálou ochranou a není schopné si samo poradit s problémy.
- **Liberální** – rodina, kde nejsou zavedená pravidla a nepanuje zde žádný řád.
- **Odkládající** – rodiče pro děti hledají různé hlídání (sousedí, prarodiče) a dítě tak nemá možnost někde pevně zakotvit.
- **Disociovaná** – zde se vyskytují problémy, které narušují chod rodiny, mezi členy panuje značná nedůvěra.

Pohled na rodinu se ve společnosti značně mění. Od sedmdesátých let dvacátého století došlo k překonání odsuzování rozvodu. Ten se tak stává nedílnou součástí rodin dneška. Žijeme v době, kdy se rozvádí každé druhé manželství a děti jsou vychovávány jedním z rodičů, nebo rodičem s novým partnerem. Toto období je pro děti velmi těžké, protože si mnohdy nově vzniklou

situaci nedovedou vysvětlit. Často dokonce přisuzují vinu samy sobě. Rozvod rodičů tak může ovlivnit psychický vývoj dítěte a poznamenat jeho další život. Vědci se také shodují na tom, že jedinci z rozvedených rodin se rozvádějí častěji než děti z rodin rozvodem nepoznamenaných.

Dalším fenoménem moderní společnosti je svobodné soužití bez závazků. Rodina se dnes nemusí vázat svatbou. Během dvacátého století se také zásadně změnila role ženy ve společnosti. Ženy se mohou finančně i společensky osamostatnit, nepovažují proto za nutné udržovat pevný vztah s mužem. Stávají se z nich matky samoživitelky, čímž je podpořen vznik neúplných rodin. Jak jsem již naznačila, neúplná rodina nemůže ale dostatečně plnit všechny funkce, které se podílejí na správném formování osobnosti. Toto formování je odrazem kvality rodiny.

Pokud rodina vykazuje nedostatky, není schopna zajistit dítěti normální vývoj a neplní požadavky společnosti na výchovu, je označována jako dysfunkční. Mezi takové rodiny můžeme zařadit i ty, ve kterých se vyskytuje zanedbané, případně týrané dítě, zneužívaný člen rodiny, psychicky nemocný člověk nebo alkoholik.

1.2 Výchova

Náš život je neustále provázen procesem výchovy – výchova je tedy považována za proces celoživotní. V první fázi života je člověk vychováván (dítě), v další už se na výchově aktivně podílí (rodič, učitel). Odvaha vychovávat je spojena s odpovědností vychovatele. Nabízí se však otázka, zda je toto odvážné rozhodnutí a statečný čin vůbec věcí výchovy, zdali je možné výchovou tak radikálně ovlivnit charakter činnosti i povahu člověka.⁵

R. Palouš ve své publikaci *K filosofii výchovy* vyslovil myšlenku, že to, „*co výchova pomáhá otevírat, je přístup ne k nějaké duši lidstva, nýbrž přístup vychovávaného k jeho duši. Výchova je záležitostí niternou, týká se duše.*“⁶ Autor

⁵ Srov. PELCOVÁ, N. *Filozofická a pedagogická antropologie*. Str. 148.

⁶ PALOÚŠ, R. *K filosofii výchovy*. Str. 115.

také mimo jiné uvádí, že výchova je pro nás tedy čímsi bytostně podstatným, neboli něčím, co má pro lidské bytí zásadní význam.⁷

Pokud si vezmeme na pomoc *Pedagogický slovník*, dozvíme se, že výchova je „proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jejím vývoji. Z moderního hlediska je výchova především procesem záměrného a cílevědomého vytváření a ovlivňování podmínek umožňujících optimální rozvoj každého jedince v souladu s individuálními dispozicemi a stimulujičích jeho vlastní snahu stát se autentickou, vnitřně integrovanou a socializovanou osobností.“⁸ K této definici bych pouze poznamenala, že výchova není vždy pouze záměrná. Vychovávat lze i nezáměrně, nevědomě. Záměrně vychováváme napomenutím, pohlazením nebo rozhovorem. Za nezáměrnou výchovu však můžeme považovat to, jak mluvíme, jak se chováme či co čteme. Tuto problematiku brilantně vystihl Z. Matějček, který ve své monografii *Po dobrém, nebo po zlém* píše: „Naše děti nevychovává nějaké lepší „já“, nýbrž my celí, jakožto osobnosti se svými přednostmi i nedostatky, se svými zvláštnostmi a zálibami.“⁹

Nedílnou součástí výchovy jsou od nepaměti i tresty a pochvaly. Co to ale vlastně trest je? Podle Z. Matějčka není trestem to, co jsme si jako trest pro dítě vymysleli, ale to, co dítě jako trest prožívá. Dodává také, že co je trestem pro jednoho, nemusí být trestem pro druhého.¹⁰

Protipólem trestu je pak již zmíněná pochvala. Je to vyjádření, které přináší potěšení a uspokojení. Může nás motivovat k tomu, abychom si stejný požitek zopakovali. Součástí pochvaly může být i odměna. Nemusí se vždy jednat o něco hmotného – dostatečnou odměnou může být zdánlivě obyčejný úsměv či pohlazení, které dítě podpoří v další pozitivní činnosti. Je však nutné si uvědomit,

⁷ Srov. PALOUŠ, R. *K filosofii výchovy*. Str. 18.

⁸ PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Str. 275 – 276.

⁹ MATĚJČEK, Z. *Po dobrém, nebo po zlém*. Str. 40.

¹⁰ Srov. MATĚJČEK, Z. *Po dobrém, nebo po zlém*. Str. 26.

že trestání a pochvaly budou správně působit za předpokladu, že dítě bude rozumět, za co je trestáno a proč bylo naopak pochváleno.

Výchova – zdánlivě jasný termín, který však v sobě skrývá mnohá tajemství, jež se každý z nás snaží rozluštit. Je ale logické, že výchovu nelze uplatňovat univerzálně, neboť děti jsou hodně rozdílné a na každé platí něco jiného. „*Člověk je člověkem jen výchovou,*“ tvrdí **Immanuel Kant** a navíc toto stanovisko doplňuje o přesvědčení, že člověk není nikým jiným než tím, co z něj výchova udělá.¹¹ Snažme se proto děti vychovávat co nejlépe, protože je nevychováváme pouze pro sebe, ale vlastně pro celou naši společnost. **J. Michálek** v *Topologii výchovy* uvádí: „*Podle toho, jakou cestu, metodu zvolíme, budou vypadat také výsledky výchovy.*“¹² **M. Prokešová** dodává, že ve výchově „*odpovědnost za dítě „převezmou“ dospělí, ale nejde o odpovědnost za zdárný růst, spíše o to, co obvykle nazýváme svobodný rozvoj povahových vlastností a nadání. To je z obecného, zásadního hlediska jedinečnost, jíž se každá lidská bytost liší od druhých, to je ona vlastnost, díky níž není člověk ve světě cizincem, ale něčím, co tu ještě nebylo.*“¹³

1.3 Volný čas¹⁴

Do dnešního dne nebyla uspokojivě podána definice tohoto pojmu. S jistotou však můžeme říci, že se jedná o fenomén, zasahující do mnoha vědeckých disciplín. Problematikou volného času se zabývá pedagogika, sociologie, psychologie, hygiena, ale také např. ekonomika.

Pedagogický slovník definuje volný čas jako „*čas, se kterým člověk může nakládat podle svého uvážení a na základě svých zájmů.*“¹⁵ Autoři dále uvádí, že volný čas je ta doba, která zůstane z celkového počtu 24 hodin po odečtení času věnovaného práci, péči o rodinu a domácnost, péči o vlastní fyzické potřeby

¹¹ PELCLOVÁ, N. *Filozofická a pedagogická antropologie*. Str. 12.

¹² MICHÁLEK, J. *Topologie výchovy*. Str. 26.

¹³ PROKEŠOVÁ, M. *Filosofie výchovy*. Str. 49.

¹⁴ Tato kapitola zpracovaná dle publikace: NĚMEC, J. a kol. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času*. Str. 21 – 26.

¹⁵ PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Str. 274.

(včetně spánku).¹⁶ Ve volném čase tedy najdeme prostor, v němž můžeme svobodně uspokojovat své potřeby a zájmy. Tento čas můžeme využít k odpočinku, zábavě nebo vlastnímu rozvoji. Volný čas má pro člověka pozitivní hodnotu jen tehdy, má-li vyhovující náplň.

Podle **J. Pávkové** je volný čas dobou, ve které máme možnost věnovat se činnostem, které máme rádi, baví nás, uspokojují, přinášejí radost a uvolňují. Děláme je, protože je dělat chceme a můžeme.¹⁷ Pávková také zastává názor, že volný čas je možné chápat coby opak nutné práce a povinností, tedy dobu, kdy si své činnosti můžeme svobodně vybrat. Důležité však je, že je děláme dobrovolně a rádi, neboť nám přinášejí pocit uspokojení a uvolnění.¹⁸

Rozsah našeho volného času je určen mnoha faktory:

- **Povinnostmi, které jsou na jednice kladeny** – každý se po skončení povinností nemůže hned věnovat svému volnému času. Žena musí např. zabezpečit domácnost, dítě musí napsat domácí úkoly atd.
- **Sociálně-ekonomickým zázemím** – zde hraje roli, v jaké sociální skupině se jedinec nachází, a od této pozice se odvíjí i ekonomická situace v rodině. Ne každá rodina může dítěti dopřát finančně náročné aktivity.
- **Věkem** – s věkem se mění náš postoj k volnému času, a také rozsah volného času. Děti předškolního věku mají více času než děti navštěvující školu; zaměstnaný dospělý starající se o domácnost se nemůže svým zájmům věnovat v takovém rozsahu jako kupříkladu důchodce apod.
- **Schopnostmi** – ne každý může dělat vše. Někdy nám v tom brání nadání, někdy vykonávání určité činnosti naopak neumožňuje zdravotní stav.

Volný čas je dle **J. Piepera** definován jako „*především stav duše. Není dán jen objektivní skutečností dovolené či víkendu. Volný čas je vnitřní stav duše a jako*

¹⁶ Srov. PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Str. 274.

¹⁷ Srov. PÁVKOVÁ, J. za kolektiv. *Pedagogika volného času*. Str. 11.

¹⁸ Srov. PÁVKOVÁ, J. za kolektiv. *Pedagogika volného času*. Str. 15.

*takový je přesně protikladem onoho ideálu přecenění práce.*¹⁹

Z psychohygienického hlediska má volný čas důležitou roli, protože znamená nejsvobodnější volbu činností v životě člověka. Využití tohoto času by mělo vést k rozvoji osobnosti. Jeho významnou obsahovou náplní je zájmová činnost, která přispívá k uspokojení potřeb a k seberealizaci jedince. Volný čas má mít tedy pro jedince pozitivní přínos. Nesmí být v žádném případě chápán jako prázdný čas, který jedinec neumí využít. Tento stav totiž nazýváme nuda. Nuda je nepříjemný afektivní stav, ve kterém prožíváme čas zkresleně. Máme pocit, jako by se čas zastavil, a pociťujeme prázdnotu a neuspokojení. Samozřejmě může nastat i situace, kdy jedinec v podstatě žádný volný čas nemá. Tato skutečnost může mít neblahý dopad na jeho fyzické i duševní zdraví. Příčinou může být neschopnost zorganizovat si práci a volný čas, anebo neschopnost odpočívat. Takový člověk (workoholik) pak veškerý svůj čas věnuje práci.

Při organizaci a rozhodování o volném čase bychom měli mít na paměti některá psychohygienická pravidla využívání volného času:

- Volný čas není tráven zbytečně
- Každý má zodpovědnost nejen za svou práci, ale i za to, jak tráví svůj volný čas
- Nejvýhodnější je organizovat si volný čas individuálně
- Ve volném čase je nutné odstranit každou napjatost a neefektivní úsilí
- Měli bychom používat fantazii
- Činnosti ve volném čase mají přinášet dobrou náladu a být doprovázeny pozitivním emočním laděním
- Pro činnosti, kterým se člověk ve volném čase věnuje, by měl mít odpovídající schopnosti
- Činnosti ve volném čase by měly vést k subjektivnímu prožitku úspěchu

¹⁹ PIEPER, J. *Volný čas, vzdělání, moudrost*. Str. 14.

Aktivity v našem volném čase by měly mít jeden základní znak, který uvádí **B. Filipcová** ve své monografii *Člověk, práce a volný čas*. Filipcová zde charakterizuje činnosti ve volném čase výrokem „*MOHU, ale NEMUSÍM*“.²⁰

2 STŘEDISKA VOLNÉHO ČASU²¹

„*Středisko volného času je školské zařízení, které je využíváno pro výchovu mimo vyučování a pro zájmové vzdělávání ve volném čase.*“²²

Mezi střediska volného času patří např.:

- Školní družiny
- Školní kluby
- Domy dětí a mládeže
- Základní umělecké školy
- Církevní a náboženská společenství
- Další subjekty

Školní družiny při základních školách slouží pro děti zaměstnaných rodičů v rozmezí od 1. do 5. třídy. Školní družiny se starají o efektivní využití volného času svěřených dětí. V rámci těchto zařízení mohou děti navštěvovat pravidelné zájmové kroužky, které školní družina pořádá, anebo využívat příležitostné aktivity. Školní družiny se často zapojují do programů, které jsou pořádány jinými organizacemi, jako jsou např. Policie ČR a její Dopravní odpoledne, městské knihovny, které nabízejí besedy se spisovateli, hasičský záchranný sbor, zdravotnická zařízení, aj.

Tyto doprovodné programy při školní družině nejsou pořádány pouze pro vyplnění volného času návštěvníků školní družiny, ale plní také funkci výchovnou, kdy hravou formou přiblíží dětem mnohá nejasná fakta.

²⁰ FILIPCOVÁ, B. *Člověk, práce a volný čas*.

²¹ Tato kapitola zpracovaná dle publikace: NĚMEC, J. a kol. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času*. Str. 21 – 42.

²² PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Str. 231

Školní kluby jsou zřizovány pro žáky vyšších ročníků základních škol, tj. pro žáky druhého stupně. Pro tato zařízení je typické vycházení z věkových zvláštností tohoto období, zejména z větší samostatnosti dětí a z vyhraněnějších zájmů. Vzhledem k dnešním ekonomickým problémům škol se však školní kluby často zavírají, a tak se snižuje možnost ovlivňovat volný čas pubescentů, což není z výchovného hlediska ideální.²³

Domy dětí a mládeže jsou školská zařízení pro mimoškolní zájmovou činnost a zájmové vzdělávání ve volném čase. V České republice působilo k 30. 9. 1999 268 domů dětí a mládeže, které v té době navštěvovalo zhruba 221 837 účastníků, převážně ve věku do 15 let.²⁴ Také v těchto domovech dětí a mládeže coby jedním z mnoha volnočasových zařízení je velmi důležité dodržovat princip dobrovolnosti.

Základní umělecké školy nabízejí zájmovou činnost jedincům s vyhraněnými zájmy a schopnostmi. V tomto zařízení se děti a mládež mohou připravovat v oborech:

- hudebních
- hudebně-pohybových
- literárně-dramatických
- výtvarných

Církevní zařízení zaměřují svou činnosti na náboženskou výchovu dětí a mládeže v jejich volném čase. Do těchto zařízení patří např.: selesiánská střediska mládeže, sdružení evangelické mládeže a další.

Mezi **další subjekty** tohoto typu patří i různá komerční zařízení, která se zabývají vyplněním volného času dětí a mládeže. Nabízejí aktivity z oblasti jazykového vzdělávání, hudebního, tanečního a pohybového výcviku, ale také

²³ Srov. NĚMEC, J. a kol. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času*. Str. 22.

²⁴ Srov. PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Str. 231.

rekreační pobyty spojené s dalšími aktivitami. Jako příklad můžeme uvést kulturní centra, zábavná střediska, diskotéky, cestovní kanceláře, herny apod.

3 ZÁJMOVÁ ČINNOST²⁵

Všechna střediska volného času nabízejí zájmové činnosti. Zájmová činnost je definována jako „*aktivita zaměřená na uspokojování a rozvíjení individuálních potřeb, zájmů a schopností. Podílí se na formování názorů, postojů a přesvědčení jedince. Zájmová činnost má na rozdíl od zábavy a odpočinku vždy aktivní charakter.*“²⁶

Zájmová činnost se rozděluje podle věku dítěte, ale i podle vyspělosti a návaznosti na předchozí přípravu v dané zájmové činnosti.

Zájmy mladších žáků musejí být ovlivněny délkou pozornosti, kterou je dítě schopné udržet. Věku musí odpovídat také obsahová forma jednotlivých aktivit.

Zájmová činnost starších žáků je většinou ovlivněna druhou osobou a někdy může tato činnost ovlivnit i rozhodování o budoucím povolání – jinak řečeno: můj koníček se může stát mou profesí.

Zájmová činnost pro děti a mládež by se měla volit podle jejich předpokladů, podle toho, co znají a v jakém prostředí se pohybují. Zájmové činnosti by měla být zpracována podle **plánu činnosti, který obsahuje:**

- **Cíl** – kam naše zájmová činnost směřuje, co máme za úkol a jakého cíle po splnění úkolu dosáhneme. Zájmové činnosti směřují např. k závěrečnému vystoupení, k výstavě, k završení školního roku na dětském táboře atd.

²⁵ Tato kapitola zpracovaná dle publikace: NĚMEC, J. a kol. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času*. Str. 23 – 26.

²⁶ NĚMEC, J. a kol. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času*. Str. 23.

- **Obsah** – pro každou zájmovou činnost musí být zpracovaný tematický plán, kde je upřesněn a rozpracován obsah činnosti.
- **Úkoly** – každý je za něco zodpovědný. Vedoucí za správný chod a návštěvníci za dodržování stanovených pravidel.
- **Materiálové a organizační zajištění činnosti** – každá zájmová činnost musí mít odpovědnou osobu, která zodpovídá za správný chod (tj. za organizaci a materiálové zajištění) a také zázemí, ve kterém se bude odehrávat.

Obsah a podmínky zájmové činnosti vycházejí z poznatků a předchozích zkušeností. Pravidelná zájmová činnost by měla na konci vyvrcholit soutěží, veřejným vystoupením či například výstavou. Vše by mělo směřovat ke zhodnocení a ocenění celoroční aktivity.

Zájmová činnost členěná podle obsahu:

- **Vědeckotechnická a vědecká** – modeláři, radioamatéři, motoristé
- **Technicko praktická** – kroužky dovedných rukou, ikebana, vaření
- **Společenskovední** – historické kroužky, sběratelství
- **Přírodovědné, pěstitelské a chovatelské** – chovatelé, rybáři, včelaři
- **Esteticko výchovné** – výtvarné, hudební, literární kroužky
- **Tělovýchovné, sportovní a turistické** – plavání, bruslení, atletika

Zájmové činnosti členěné podle formy zájmové činnosti:

- **Činnost pravidelná, organizovaná ve stálých zájmových útvarech** – kroužek, oddíl, třída ZUŠ
- **Činnost pravidelná, která má individuální charakter** – výuka hry na hudební nástroj, výuka jazyků, zájmová činnost vykonávaná s rodiči
- **Příležitostná činnost, organizovaná jako jednorázová, nebo cyklická kolektivní akce** – kurzy: lyžařské, plavecké, taneční, letní tábory
- **Příležitostná činnost individuálního charakteru** – četba, návštěva kulturních a sportovních akcí

Obsah schůzky zájmové činnosti:

- **Zahájení** – přivítání, prezentace, poučení o BOZP
- **Vytvoření vstupní atmosféry** – podle nálady ve skupině volí vedoucí činnost k navození společné pracovní atmosféry
- **Motivační činnost** – děti potřebují vědět, co a jak mají dělat. Vedoucí je motivuje přiměřeně k věku.
- **Vlastní činnost** – vedoucí určí cíl činnosti, zvolí metodický postup a vhodné pomůcky s ohledem na věkové složení skupiny.
- **Zhodnocení činnosti** – po skončení následuje zhodnocení průběhu a výsledku činnosti.

4 VYUŽITÍ VOLNÉHO ČASU

4.1 Faktory ovlivňující volný čas

Volný čas můžeme trávit mnoha způsoby. Pokud není tato doba organizována zařízeními k tomu určenými, může tuto funkci vedení volnočasové aktivity nahrazovat rodina.

Jak jsem již uvedla, rodina je místo, kde dochází k primární socializaci, a z toho vyplývá, že při výchově a volbě využití volného času hraje tato instituce hlavní roli. Má také vliv na jeho uspořádání a organizování.

Při aktivním trávení našeho volna musí brát rodina v úvahu některé faktory, které volnočasové aktivity ovlivňují.

Mezi takové faktory můžeme zařadit:

- Psychologický vývoj dítěte
- Ekonomické podmínky rodiny
- Kulturní stránku rodinného prostředí
- Geografické podmínky rodiny (lokalita bydliště)

Psychologický vývoj dítěte – musíme zvážit, zda je výběr aktivit vhodný pro dané období, ve kterém se jedinec nachází, a také zda jeho možnosti dostačují na splnění očekávání a uspokojující výsledek, který má s sebou aktivita přinést.

Zde se musíme přizpůsobit vývojovému stupni dítěte:

- Novorozenecké období
- Období batolete
- Předškolní období
- Mladší a starší školní věk
- Dospívání

Ekonomické podmínky – do této skupiny lze zařadit rodiny ze sociální slabších skupin, které musejí trávit svůj volný čas v závislosti na svých příjmech a nemohou využívat veškeré nabídky volnočasových aktivit, které s sebou dnešní

doba přináší. Do této skupiny se dají zařadit i neúplné rodiny, kde děti pocítují nedostatek v případě, že otec samoživitel, nebo matka samoživitelka nemohou dostatečně finančně uspokojit zájmy a potřeby rodiny.²⁷ Na tento nepříznivý jev poukazuje i **B. Hofbauer** ve své knize *Děti, mládež a volný čas*.

Kulturní stránka rodinného prostředí – zahrnuje především hodnotovou orientaci, vzdělání rodičů, ale taky jejich připravenost na výchovu dětí a předávání morálních hodnot. Rodinné prostředí má podle **V. Spousty** také vliv na vytváření postojů dětí k lidem, ke vzdělání, práci, kultuře, politice a k životu vůbec.²⁸

Geografické podmínky – vliv na trávení volného času má i lokalita, ve které bydlíme. Zde se projevuje, do jaké míry jsme schopni, či ochotni zajistit dětem volnočasové aktivity, které v místě našeho bydliště nejsou. V tomto faktoru se odráží i již zmiňovaná ekonomická situace rodiny. Ne každá rodina si může dovolit umožnit dětem navštěvovat kroužky, které nejsou dostupné v místě bydliště.

²⁷ Srov. HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Str. 57.

²⁸ SPOUSTA, V. at al. *Teoretické základy výchovy ve volném čase*. Str. 111.

4.2 Hra

Hra je výplní velké části volného času dětí předškolního a mladšího školního věku. Tato činnost pomáhá dítěti formovat psychické a fyzické schopnosti, pronikat do sítě sociálních vztahů a zapojovat se do reality. I když je ve hře vše „jako“, má hra vztah také ke skutečnosti. „*Hra je dobrovolnou spontánní činností a svobodným sebeuplatňováním jedince, jemuž přináší radost a uspokojení. Prostřednictvím her dítě řeší i úkoly reálného života. Hrou se dítě učí.*“²⁹

Hraní si přináší člověku radostné prožitky, má vliv na jeho tělesný i duševní vývoj a na utváření mravních a etických postojů. Při hře se uspokojují potřeby a rozvíjí schopnosti. Hra má v pedagogické oblasti nesporně velký význam. Pro hru je charakteristická fantazie, iniciativa, spontánnost a dobrovolnost.

V adolescenci hra svého významu pozbývá. Mladiství chápou hru jako něco, co je spojuje s dětstvím, nad které jsou povzneseni, a od her se odpoutávají. Takto se alespoň chovají za přítomnosti vrstevníků. V soukromí se však ještě ke hrám uchylují.

Není zcela překvapující, že člověk vyhledává hru i v dospělosti. Pro dospělého člověka představuje tato aktivita odreagování od vážné a odpovědné lidské činnosti. Je pro něho příležitostí k rozptýlení a uvolnění.

Francouzský vědec Rour Caillois rozlišuje herní chování čtyř typů:³⁰

- **Agonální hry** – smyslem hry je vítězství na základ úsilí a obratnosti
- **Aleatorické hry** – smyslem hry je výzva osudu
- **Mimetické hry** – smyslem je rozehrávat fantazijní dimenze zdání na základě nápodoby a předstírání
- **Vertiginální hry** – jejichž smyslem je vnášet do bdělého vědomí paniku a zmatek a posléze obnovit fyzickou rovnováhu

²⁹ HÁJEK, B. *Nástin metodiky vedení zájmové činnosti*. Str. 8 – 9.

³⁰ PINC, Z. *Fragmentsy k filosofii výchovy*. Str. 133.

Z. Pinc ve svých *Fragmentech k filozofii výchovy* uvádí, že pro všechny typy herního chování je příznačný moment imaginárního zdvojování mezi realitou a iluzí. Hra je podle něj vždy chováním „jakoby“, vždy se odehrává v umělých, ideálně vytvořených podmínkách. Její přesah do skutečného života má však být minimalizován.³¹

Z pedagogického hlediska můžeme hry dělit na dvě základní skupiny:³²

- **Hry tvořivé** – spontánní, při nichž si člověk určuje námět i průběh hry
 - ❖ **Předmětové** – manipulace s předměty, rozvíjení smyslů, poznávání vlastností předmětů
 - ❖ **Úlohové** – nápodoba činností a vztahů mezi lidmi
 - ❖ **Dramatizační** – vytváření postav a dějů
 - ❖ **Konstruktivní** – manipulace s různorodým materiálem, předměty a stavebnicemi
- **Hry s pravidly**
 - ❖ **Pohybové** – míčové hry, závody v běhu, skok do dálky atd.
 - ❖ **Intelektuální** – někdy nazývané didaktické, rozvíjejí především rozumové schopnosti

Hra se řídí pravidly, která musí účastníci hry dodržovat, neboť bez nich není tato činnost možná, případně vede ke konfliktům a přestává zúčastněné uspokojovat. Hry mají dítě naučit dodržování pravidel, udržení pozornosti a ovládnutí afektu. Hra s pravidly napomáhá k formování charakteru a k mravní výchově.

Z. Pinc charakterizuje dále hru jako specifický způsob lidského chování. Hra podle něj vždy předpokládá specifický časoprostor, který je důsledně oddělen od času a prostoru každodenního života a nemá se s ním pokud možno prolínat. Pinc navíc uvádí důležitý rys herního chování, a tím je opakovatelnost, ritualizovaná

³¹ Srov. PINC, Z. *Fragmenty k filozofii výchovy*. Str. 133.

³² Tato část zpracovaná dle publikace. SPOUSTA, V. *Kapitoly z pedagogiky volného času*. Str. 15 – 26.

zásada příslibu odvěty, která relativizuje každou výhru či prohru a činí je tak snesitelnějšími.³³

Při hře musíme dodržovat metodické zásady, aby hra splnila svůj účel:³⁴

- **Musíme promyslet, na kterou psychickou funkci hra působí** – např. na psychomotorickou funkci, na vědomosti účastníků apod.
- **Musíme vědět, komu chceme hru nabídnout** – každá hra není vhodná pro každé dítě
- **Musíme kontrolovat mimopoznávací procesy** – musíme se s dětmi dohodnout na pravidlech, učit děti sebeovládání a vyhodnocovat dopad hry
- **Na základě zkušenosti rozhodovat, jak hra působí na osobnost dětí** – má-li se hra zařadit znovu, nebo je-li vhodnější hry měnit

V naší moderní společnosti se bohužel vyskytují i hry, které dětem neprospívají ani svým obsahem, ani formou, kterou se hrají. Mezi takového hry patří dětmi velmi oblíbené počítačové hry. V příloze přikládám článek o hraní počítačových her (viz Příloha IV).

³³ Srov. PINC, Z. *Fragmenty k filosofii výchovy*. Str. 128 – 129.

³⁴ ZELINOVÁ, M. *Hry pro rozvoj emocí a komunikace*. Str. 14 – 15.

4.3 Výpočetní technika – zhouba volného času

V dnešní době se stává velmi často náplní volného času dětí a mládeže výpočetní technika a s ní spojené počítačové hry. S počítačem se dnes děti setkávají již v nejužším věku, jelikož trend, aby byl kontakt s počítačovými technologiemi součástí každého školského zařízení, zasáhl nejen školní družiny, ale také mateřské školky.

Na tento fenomén dneška upozorňuje ve své knize *Psychologie pro učitele* i J. Čáp. Autor zastává názor, že počítačové hry mohou pomoci dítěti při seznámení se s počítačem, s jeho přijetím coby součástí běžného života a s přípravou na budoucí využívání počítače k práci. Dodává ale, že některé počítačové hry přinášejí s sebou také různá úskalí, nebo dokonce nebezpečí v podobě nerozlišení reálného světa od světa virtuálního. Děti mladších věkových kategorií se totiž často velmi živě zapojují do prožívání hry, což vede ke snaze ztotožnit se s hlavním hrdinou. Pokusy vyzkoušet si jeho schopnosti i v realitě mohou mít pak fatální důsledky.³⁵ Dítě je pohlceno hrou a představa toho, že bude stejně úspěšné jako jeho virtuální hrdina, ho žene k překonávání sama sebe a pocitu neohrožení. Tato skutečnost má za následek i některé tragické události, kdy si dítě neuvědomí, že ve hře je hrdina prakticky nesmrtelný a po neúspěchu ve splnění úkolu se znovu objeví na počátku a má další pokus hru zdárně dokončit – což v reálném světě nelze. S touto myšlenkou se ztotožňuje i již zmiňovaný J. Čáp, který v *Psychologii pro učitele* uvádí, že počítačové hry vedou v některých případech k získávání neadekvátních zkušeností, např. k dojmu neomezených vlastních možností. Hráč takové hry může také dospět k mylné představě, že zabitá postava může znovu vstoupit do hry, takže zabitím se vlastně „nic nestalo“.³⁶ To je však samozřejmě špatně.

Díky nadměrné zálibě v počítačových hrách mohou děti zanedbávat vše ostatní, dochází zde až ke vzniku závislosti. Dlouhé vysedávání u počítače působí nepříznivě i na zdraví hráčů. Dlouhé hodiny strávené ve špatné poloze v těsné

³⁵ Srov. ČÁP, J.; MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. Str. 286.

³⁶ Srov. ČÁP, J.; MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. Str. 287.

blízkosti monitoru, mnohdy bez jakéhokoliv protažení, jsou obrovskou zátěží pro páteř, a především zrak.

V důsledku častého hraní může být ovlivněn i psychický vývoj dítěte. Děti při něm prožívají silné emoce, uvolňují se morální zábrany, je přítomné agresivní chování, které často vede až k násilnickým sklonům. Toto chování se může projevit i v jeho přístupu k vrstevníkům.

Dalším negativem počítačových her, které jsem už naznačila výše, je jejich časová náročnost. Děti, které většinu volného času věnují hraní, omezují dobu pohybu, který byl dříve značnou částí výplně volného času všech školáků, na minimum. Virtuální svět bohužel z velké části vytlačuje i dříve velmi rozšířený zájem o literaturu. Děti a mladiství tuto oblast zanedbávají, což se citelně projevuje na jejich vyjadřovacích schopnostech, i na jejich fantazii a představivosti.

Využití výpočetní techniky ve volném čase a ve střediscích zabývajících se výplní volného času nemusí mít však jen negativní vliv. Různé počítačové programy a prezentace mohou napomáhat jak ve výuce, tak i k názorným příkladům, které vhodně doplní výklad, který pak děti snáze pochopí. Mohou se stát prostředkem, jenž zpestří některá nezáživná téma. Při rozumném využití jsou tedy počítače dobrým pomocníkem.

4.4 Vliv na využití volného času

Na využití volného času se podílí mnoho vlivů. Největší vliv má, alespoň v dětství, bezesporu rodina.

Využití volného času mohou ovlivňovat:

- **Rodiče a sourozenci** – rodiče jsou první, s kým jedinci tráví svůj volný čas. Jsou také tím, kdo do určitého věku volný čas dítěte organizuje. Rodiče mohou děti ve volbě zájmů značně ovlivnit. Někteří rodiče si prostřednictvím volného času chtějí u dětí splnit svůj sen, který se jim samotným nepodařilo uskutečnit. Jiní si zase myslí, že čím více aktivit dítě provozuje, tím je to pro něj prospěšnější. Na tento jev poukazuje v jednom ze svých článků i psychologka **Simona Hoskocová Horáková** (viz Příloha V).

Dalším rodinným příslušníkem, který může ovlivnit využití volného času, jsou sourozenci. Nejběžnější je, když starší sourozenec ovlivňuje sourozence mladšího, který se chce s ním ztotožnit a navštěvovat stejné kroužky.

- **Střediska volnočasových aktivit** – zde může jedince ovlivnit nabídka kroužků. Kroužky, které nejsou dětem dostupné v jejich místě bydliště, mnohdy navštěvovat nemohou (nemají se jak na kroužek dopravit), a proto musí zvolit něco z dostupné nabídky. Zde však může být rozhodujícím faktorem také prostředí. Pokud se dítě nebude cítit ve středisku dobře, nebude mít ani touhu vracet se do něj.
- **Vrstevnická skupina** – zde nemusí být ovlivnění vždy pozitivní. Záleží na tom, jak je konkrétní jedinec schopen rozpoznat špatné vlivy skupiny a do jaké míry dokáže jejím případným špatným vlivům odolávat. **J. Piaget** však prokázal, že skupina vrstevníků je pro morální vývoj dítěte důležitá.³⁷

³⁷ Srov. ČÁP, J.; MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. Str. 238.

- **Sdělovací prostředky** – do této skupiny můžeme zařadit filmy, naučné pořady, ale i knihy a časopisy. Dotyčný jedinec se díky nim může vydat ve stopách oblíbeného sportovce poté, co viděl jeho vítězný závod. Takové vítězství, které si prostřednictvím televizní obrazovky zakusí společně s oslavovaným závodníkem, ho může motivovat k dosažení jeho osobního cíle. Sdělovací prostředky útočí na snadno ovlivnitelné děti ze všech stran a je zajímavé, že jejich útok není motivován nejlepšími zájmy dítěte, ale výší zisku. Můžeme si všimnout i toho, že nejviditelnější jsou reklamy na takové filmy, které každé dítě musí vidět, a na nejlepší počítačové hry, bez kterých by se v kolektivu neobešlo. O kvalitě těchto filmů a her lze jen spekulovat.

Viděli jste snad na nějakém billboardu reklamu na novou dětskou knihu? Nebo snad na obyčejnou stolní hru, bez které se všechny minulé generace neobešly? Samozřejmě že neviděli – a logicky ani neuvidíte. Zisk z jedné prodané knihy je totiž mnohonásobně menší než zisk z nejnovějšího amerického trháku. Má tedy vůbec smysl propagovat hry, které by s dítětem musel hrát ještě například rodič, vytížený dnešní dobou? Kupoval by je vůbec někdo? Není nakonec lepším řešením posadit dítě k počítači, abych měl chvíli času jen pro sebe? Koneckonců – dělá to většina. Ideální to však určitě není.

- **Tradice** – má v některých rodinách pořád své místo. Příkladem je situace, kdy to, co dělají moji rodiče, dělá dítě taky, protože je to v rodině prostě dané, je to naše tradice.

Když se nad celou problematikou zamyslím, uvědomuji si, že za neefektivní využití volného času dětí nemůžou jen neodbytné reklamy a poutače, špatný výběr kamarádů a další faktory. Největší podíl na této situaci mají samozřejmě dospělí. Dnešní doba je hodně uspěchaná a vliv volného času na vývoj dítěte je hodně podceňován. Odpovědnost za volný čas dětí hodně dospělých svěruje do rukou organizací, které se tímto zabývají, ale málo kdo se před umístěním dětí do takového zařízení zajímá, jak organizace funguje. Pátrá někdo z rodičů po

tematickém plánu toho či onoho zájmového kroužku? Anebo se nechá spíše nalákat atraktivním zjevem mladého vedoucí, či vedoucího a příjemným prostředím, ve kterém se kroužek odehrává? Co náplň, obsah zájmové činnosti? Zajímá to vůbec někoho? Mnoho rodičů pravděpodobně říká: kroužek je zaplacený, tak se starejte, placení pedagogové volného času. To je však dle mého názoru ten nejhorší přístup, který může vývoj dítěte citelně poznamenat. Dítě by mělo být vychovááno i ve svém volném čase, a ne být takřka „uklizeno“ v příjemném prostředí s příjemným vedoucím, který však jedince v žádném směru nerozvíjí.

5 RODINA A VÝCHOVA VE VOLNÉM ČASE

5.1 Role rodiny ve volném čase³⁸

„Rodina má ve vyspělých společnostech hlavní odpovědnost za výchovu svých dětí. Tato odpovědnost vychází z historických a kulturních tradic života společnosti a je zakotvena v jejích právních normách.“³⁹

Role rodinné výchovy, její význam a prostředky jejího působení se vyvíjí spolu se společností a souvisí s celkovou orientací výchovně vzdělávacího systému daného období života společnosti. Při srovnání některých období naší společnosti narazíme na určité rozdíly v pohledu na rodinnou výchovu. Pro lepší představu můžeme srovnat pohled na výchovu v období socialismu a v současnosti. Z časového hlediska je to poměrně krátká doba, ale v pohledu na rodinnou výchovu jsou zde významné rozdíly. Socialistický způsob života prosazoval zaměstnanost obou rodičů a z toho vyplývala myšlenka, že rodiče přenechají značnou část výchovy dětí specializovaným institucím. Čas, který rodičům vznikne přenesením odpovědnosti na někoho jiného, pak sami efektivně využijí ve veřejné politické činnosti. Také proto vznikla v tomto období rozsáhlá síť institucí pro výchovu dětí a mládeže v jejich volném čase. Typickým znakem tohoto období bylo tedy podcenění rodinné výchovy a nadhodnocení výchovy prostřednictvím institucí pro volný čas. Je také možné, ale to je jen domněnka, že v socialistické společnosti chtěli navázat na názor antického učence **Platóna**, který se ve svém spise *Ústava* zabývá myšlenkou, že by stát měl mít plně pod kontrolou nejen výchovu dětí, ale také některé další aspekty rodinného života. Platón o úskalích rodinné výchovy mimo jiné uvádí, že „v soukromí a v rodinách vzniká totiž mnoho drobných a veřejnosti nezjevných zvyků, jež se působením strážně a libosti i žádostivosti jednotlivců snadno postaví proti radám zákonodárcovými a mohly by dělat mravy občanů všelijakými a vespolek

³⁸ Tato kapitola zpracovaná dle publikace: SPOUSTA, V. at al. *Teoretické základy výchovy ve volném čase*. Str. 42 – 152.

³⁹ SPOUSTA, V. at al. *Teoretické základy výchovy ve volném čase*. Str. 95.

nestejnými“.⁴⁰ Oproti tomu v dnešní době se přikládá velký význam výchově za značného přispění rodiny. V současnosti má rodina ve vyspělých společnostech za výchovu dětí hlavní odpovědnost. Škola a jiné výchovné instituce při výchově pouze napomáhají a odpovídají jen za některou dílčí oblast výchovy.

Na výchově dětí se v současnosti spolu s rodinnou podílejí:

- Škola a učitelé
- Církevní a světské dětské organizace
- Speciální státní, soukromé a nadační výchovné instituce
- Odborové, sportovní, zdravotnické, ekologické a další organizace, které vstupují v rámci své programové činnosti do výchovy dětí a mládeže
- Hromadné sdělovací prostředky – rozhlas, televize, film, tisk
- Další lokální a regionální faktory

Výchova v rodině a v institucích vychází z určitých společných znaků.

Mezi tyto společné znaky můžeme zařadit:

- Dobrovolnost spojenou se svobodnou volbou aktivit
- Odpočinkové, relaxační a regenerační rysy činností
- Rozvíjení hodnotových zájmů a mezilidských vztahů
- Výchovné působení

Roli rodiny ve volném čase dítěte můžeme zhodnotit několika obecnými závěry:

- Čas věnovaný výchově dětí je hodnota, která je závislá na mnoha činitelích kulturní, morální a pedagogické povahy
- Rodiče nezodpovídají pouze za rodinnou výchovu, ale za výchovu vůbec
- Rodiče jsou nejdůležitějšími vychovateli, všichni ostatní pouze výchovu doplňují
- Společný životní způsob rodičů a dětí je základem pro úspěšnou výchovu

⁴⁰ PLATON. *Zákony*. Str. 174

- Nepřímá výchova je stejně důležitá jako výchova přímá

Velký vliv na výchovu má také styl, jakým jedince vychováváme.

K. Lewin určil v roce 1939 tři styly výchovy:

- Autokratický styl
- Integrační styl
- Liberální styl

5.2 Rodinné prostředí

„Základní determinantou kvality rodinného prostředí z hlediska výchovy dětí je způsob života rodiny.“⁴¹

Děti se řídí především chováním svých rodičů, proto je úkolem každého rodiče nejprve uspořádat si svůj život tak, aby vedl své děti správným směrem. Jak uvádí ve své monografii *Vývojová psychologie* **M. Vágnerová**, „Rodiče jsou pro děti emočně významnou autoritou. Předškolní děti přisuzují rodičům téměř všemocnost, věří, že by si poradili s každou situací. Přesvědčení o rodičovské omnipotenci slouží jako potvrzení jistoty jejich bezpečí.“⁴²

Výchova dětí závisí na podmínkách, ve kterých děti žijí, na způsobu, jakým se s nimi zachází, a na příkladu, který jim okolí poskytuje. Dále je zde také důležitý vztah rodičů k sobě samým, hodnotová orientace rodičů a navazování kontaktů s mimorodinnými výchovnými činiteli.

Rodiče tedy mohou své děti ovlivňovat dvěma směry:

- **Prostřednictvím životního způsobu rodiny** – podle aktivit a zájmů rodičů si budou děti vybírat i své zájmy.
- **Mimorodinnými aktivitami** – děti jsou ovlivněny např. filmem, nabídkou kroužků, a také vrstevníky. Chtějí dělat to, co ostatní mimo rodinu, a hlavně to, co je zrovna v módě. Dnešní trendem je provozování nějakého bojového umění, které má mezi mládeží stále větší oblibu.

Optimální rodinné prostředí se vyznačuje několika významnými znaky.

J. Vaněk je seřadil takto:

- Vnitřní stabilita rodiny
- Kulturní atmosféra
- Civilizační standard

⁴¹ SPOUSTA, V. *Kapitoly z pedagogiky volného času*. Str. 108

⁴² VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I*. Str. 204.

Rodinu jako výchovné prostředí považuje J. Vaněk za činitele prvořadého významu, který determinuje zdravou osobnost vyvíjejícího se dítěte ze všech činitelů nejpronikavěji a nejzávažněji. Intenzita působení rodinného prostředí je podle autora ovlivněna i komplexním vlivem celé řady výchovných prostředků užívaných v rodině.⁴³

Výchovnou funkci rodiny a rodinného prostředí ovlivňuje mnoho faktorů. Tyto faktory nelze seřadit z hlediska důležitosti pro rodinné prostředí. Nelze také určit míru jejich působnosti na výchovu dětí. Hranice mezi těmito faktory nemůže být vymezena přesně, neboť jsou mezi nimi těsné vzájemné vazby.

Mezi takové faktory patří:

- **Materiální faktory rodinného prostředí** – s tímto faktorem úzce souvisí zaměstnanost rodičů a z toho plynoucí hmotné prostředky na zajištění volného času.
- **Psychologické podmínky rodinného prostředí** – tyto podmínky mají velký vliv na rozvoj intelektu jedince, ale i na utváření vztahu k lidem v okolí.
- **Kulturní stránka rodinného prostředí** – rodinné vycházky, dovolené, návštěva příbuzných, vliv náboženství na postoj k výchově atd.

Velký význam pro posouzení vlivu rodinného prostředí na výchovu představují jednovaječná dvojčata. V těchto případech poukazují vědci na to, že na téměř stejné jedince má rodinné prostředí a rodinná výchova různý vliv a různě na ně působí.

⁴³ Srov. VANĚK, J. *K biologickým a psychologickým zřetelům výchovy*. Str. 172.

5.3 Neorganizovaná střediska volného času⁴⁴

Rodiny, ale samozřejmě nejen ty, mohou k uspokojení potřeb ve svém volném čase využívat komerční střediska k tomu určená. Mezi ně patří kulturní centra, zábavní střediska, diskotéky, herny, ale i cestovní kanceláře.

Mezi kulturní centra pro volný čas patří:

- **Divadla** – některá divadla jsou zaměřena speciálně pro děti, mezi taková patří loutková divadla
- **Kina** – v kinech můžeme najít program speciálně určený pro rodiny s dětmi
- **Přírodovědná zařízení** – mezi taková zařízení patří zoologické a botanické zahrady, hvězdárny a planetária
- **Knihovny** – v dnešní době se snaží o znovu začlenění knih do volného času dětí a mládeže
- **Muzea a galerie** – některé expozice jsou speciálně věnované dětským návštěvníkům

V příloze přikládám statistiku o těchto zařízeních (viz Příloha VI).

Herny a diskotéky jsou většinou využívány mládeží ve věku dospívání. V tomto věku jsou jedinci snadno ovlivnitelní a některá tato centra mohou negativně působit na jejich psychický vývoj. Pod vlivem vrstevníků se může začít jejich život ubírat špatným směrem. V těchto institucích se nejvíce projevují sociálně patologické jevy společnosti.

Dalšími středisky, která můžeme zařadit do této skupiny, jsou cestovní kanceláře. Ty nám nabízejí zorganizování naší rodinné dovolené bez většího příspěví nás samotných. Naší jedinou starostí je vybrat si spolehlivou cestovní kancelář, které zadáme své požadavky, a pak jenom čekáme na nabídku, která nás zaujme. Můžeme si také zvolit, zda svůj čas na dovolené strávíme aktivním, či pasivním odpočinkem.

⁴⁴ NĚMEC, J. a kol. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času*. Str. 50 – 54.

ZÁVĚR

Psát o výchově je velmi těžké, ale osobně si myslím, že vychovávat je mnohem těžší. Je to „běh na dlouhou trať“, neboť proces výchovy nás provází celým naším životem.

K sepsání své bakalářské práce jsem si shromáždila hodně materiálu, a je jasné, že jsem nemohla použít vše. Výchova, rodina a volný čas jsou velice obsáhlá témata, o kterých by se dalo vypracovat mnoho dalších prací, které by pokaždé přinesly nová zjištění a nové informace. Tato problematika také asociuje mnohá další témata, která by stála za hlubší analýzu.

Ve své práci jsem mimo jiné narazila na vliv výpočetní techniky na volný čas dětí. Popsat toto téma v celé jeho komplexnosti by jistě vydalo na další samostatnou bakalářskou práci. Dalo by se zde podrobně popsat, jak je vůbec možné, že se děti tak rády zabývají hrou na počítači, co je k tomu vede a zda za to máme zodpovědnost i my dospělí. Všechny tyto otázky ve své práci zodpovědět nemohu, neboť by to překročilo rámeček zadaného tématu. Jejich zpracování by však bylo jistě velice zajímavé.

Některé skutečnosti jsem tedy ve své bakalářské práci pouze naznačila a raději jsem se snažila objasnit základní pojmy, které s tématem úzce souvisí, a popsat střediska, která napomáhají rodině ve výchově. Snažila jsem se zde také sestavit všeobecný přehled o možnostech trávení volného času. Dospěla jsem k závěru, že možností, jak vyplnit volný čas náš i našich dětí, je mnoho. Nezáleží však pouze na tom, *jak* volný čas trávíme. Důležité je hlavně to, *s kým* ho trávíme, protože i ve volném čase podléháme procesu výchovy a socializace.

Osobně si myslím, že základ výchovy by měla zabezpečit rodina a ostatní instituce pouze napomáhat a rozšiřovat obzor jedince. Rozhodujících faktorů, jak se dá výchova ovlivnit, je mnoho. Ať už záměrně či nezáměrně, hodně záleží na tom, *kdo*, a hlavně *jak* vychovává.

Než se rozhodneme, jak a kde budeme svůj volný čas trávit, musíme si ujasnit, co od něho očekáváme, neboť to je podstatou správné volby volnočasových aktivit. I tuto skutečnost jsem si uvědomila během sepisování své práce. Abychom byli naplní našeho volného času uspokojení, musíme mít nejprve představu, na základě které ji budeme realizovat.

Měli bychom si uvědomit, že volný čas je velmi důležitou součástí života nás všech. Pokud se sami nenaučíme tento čas plnohodnotně využívat, nemá pro nás žádný význam. Plnohodnotně však neznamená pouze aktivně; být pasivní je také jedna z možností, protože aktivita nepřináší každému ten samý požitek a uspokojení. Jsou mezi námi i tací, kteří potřebují volný čas k načerpání nových sil, a k regeneraci tak využívají především pasivního odpočinku.

Realizace volného času je záležitostí individuální, svůj volný čas nemůžeme trávit po vzoru nikoho jiného, ale pouze podle svých vlastních představ a potřeb. To, co přináší radost a uspokojení jednomu člověku, nemusí uspokojovat druhého a naopak. Z této zásady musíme vycházet, trávíme-li svůj volný čas s dětmi. Je důležité vžít se do pocitů nedospělého člověka a uvědomit si, že to, co chci dělat já, z toho nemusí mé dítě mít ten správný požitek. Nemusí k tomu mít dokonce ani předpoklady a já to musím respektovat. Mnohdy však dítě baví to, co logicky nemusí bavit dospělé. Ti se však potřebám dítěte přizpůsobují, protože uspokojení a radost jejich dětí je pro ně to nejdůležitější.

Jestliže vychováme spokojené a šťastné děti, bude to mít pozitivní dopad i na jejich budoucnost a na celou naši společnost. Děti totiž nejsou vychovávány jako individua, nýbrž jako součást společnosti. B. Hájek zastává názor, že pokud čas dítěte není naplňován žádoucími aktivitami, má dítě sklon k patologickým činnostem – například destrukci, agresi apod. Nenaplněnost života se pak podle něj kompenzuje kvazičinností – gamblerstvím či sledováním nekonečných telenovel. Vlastní zážitek je v tom případě nahrazován zástupnými příběhy vyráběnými zábavním průmyslem, tedy tzv. virtuální realitou, život je nahrazován

schématy.⁴⁵ Z těchto poznatků plyne, že bychom neměli vychovávat pouze ve volném čase, ale hlavně k volnému času a jeho efektnímu využití.

Jsem ráda, že jsem si zvolila právě toto téma. Přestože jsem neočekávala, že by pro mě mohlo mít nějaký zásadnější přínos, byla jsem nakonec velice překvapená, jak mi v mnohém rozšířilo obzor a ujasnilo pohled na danou věc. Do rukou se mi dostaly knihy, ke kterým bych se jinak nedostala a od kterých bych neočekávala to, co mi byly schopné nabídnout.

⁴⁵ Srov. HÁJEK, B. *Nástin metodiky vedení zájmové činnosti*. Str. 9.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ČÁP, J. *Psychologie výchovy a vyučování*. Praha: Univerzita Karlova, 1993. ISBN 80-7066-534-3.

ČÁP, J.; MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-273-7.

FILIPCOVÁ, B. *Člověk, práce a volný čas*. Praha: Svoboda, 1966. ISBN Neuvedeno

HÁJEK, B. *Nástin metodiky vedení zájmové činnosti*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2007. ISBN 978-80-7290-265-1.

HEWSTONE, M.; STROEBE, W. *Sociální psychologie*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-092-5.

HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.

JŮVA, V. at al. *Základy pedagogiky*. Brno: Paido, 2001, ISBN 80-85931-95-8.

MATĚJČEK, Z. *Po dobrém nebo po zlém*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-486-9.

MATĚJČEK, Z. *Děti, rodina a stres*. Praha: Galén, 1994. ISBN 80-58824-06-X.

MICHÁLEK, J. *Topologie výchovy*. Praha: Oikoymenh, 1996. ISBN 80-86005-01-1.

NĚMEC, J. a kol. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času*. Brno: Paido, 2002. ISBN 80-7315-012-3.

PALOUŠ, R. *K filosofii výchovy*. Praha: SPN, 1991. ISBN 80-04-25390-3.

PALOUŠ, R. *Paradoxy výchovy*. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-

1650-6.

PÁVKOVÁ, J. za kolektiv. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 1999.

ISBN – 80-7178-295-5.

PELCOVÁ, N. *Filozofická a pedagogická antropologie*. Praha: Karolinum, 2004.

ISBN 80-246-0076-5.

PIEPER, J. *Volný čas, vzdělání, moudrost*. Praha: Křesťanská akademie, 1992.

ISBN 80-9000615-6-7

PILAŘ, J. Děti a mládež v obtížných životních situacích. Praha: Tiskárny MV, 2004. ISBN 80-7312-038-0.

PINC, Z. *Fragmenty k filosofii výchovy*. Praha: Oikoymenh, 1999. ISBN 80-7298-004-1.

PLATON. *Zákony*. Praha: ČSAV, 1961. ISBN 80-86005-31-3.

PROKEŠOVÁ, M. *Filosofie výchovy*. Ostrava: Univerzita Ostrava, 2004. ISBN 80-7042-693-4.

PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7367-047-X.

PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 4.

aktualizované vydání. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.

SPOUSTA, V. *Kapitoly z pedagogiky volného času*. Brno: Masarykova univerzita, 1996. ISBN 80-210-1274-9.

SPOUSTA, V. at al. *Teoretické základy výchovy ve volném čase*. Brno: Masarykova univerzita, 1994. ISBN 80-210-1007-X.

SPOUSTA, V. et al. *Vádemekum autora odborné a vědecké práce*. Brno: Masarykova univerzita, 2000. ISBN 80-210-2387-2.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8.

VANĚK, J. *K biologickým a psychologickým zřetelům výchovy*. Praha: SPN, 1972. ISBN Neuvedeno

ZELINOVÁ, M. *Hry pro rozvoj emocí a komunikace*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-197-6.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha I. – Z kroužku do kroužku

KOUCKÁ, P. Z kroužku do kroužku. *Psychologie dnes*, 2007, roč. 13, č. 6, str. 34.

Příloha II. – Dítě by si mělo hrát

ŠULC, M. Dítě by si mělo hrát. *Psychologie dnes*, 2007, roč. 13, č. 6, str. 35.

Příloha III. – Dítě by si mělo hrát – reakce čtenářů na článek

Psychologie dnes, 2007, roč. 13, č. 10, str. 5.

Příloha IV. – Nerušit, hraju! – Michal Rybka

RYBKA, M. Nerušit, hraju! *Psychologie dnes*, 2007, roč. 13, č. 10, str. 52 – 56.

Příloha V. – Polemika Simony Hoskovcové Horákové

HOSKOVCOVÁ HORÁKOVÁ, S. Polemika. *Psychologie dnes*, 2007, roč. 13, č. 6, str. 37.

Příloha VI. – Statistika kulturních zařízení

Český statistický úřad [online]. Dostupné na WWW: <<http://www.czso.cz/>>. Cit. 25. 3. 2011.

Příloha VII. – Vyhláška 74/2005 Sb., ze dne 9. února 2005, o zájmovém vzdělávání

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online]. Dostupné na WWW: <www.msmt.cz>. Cit. 20. 3. 2011.

PŘÍLOHY

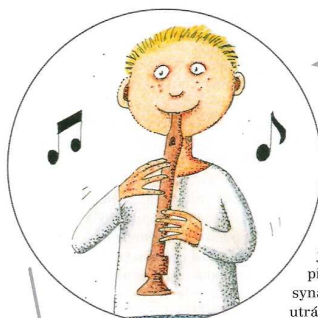
Příloha č. I

34 / Psychologie dnes /

Z kroužku do kroužku

Pavla Koucká

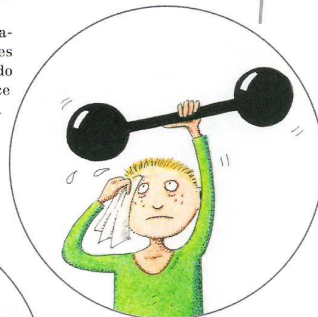
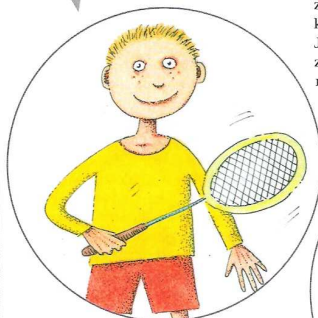
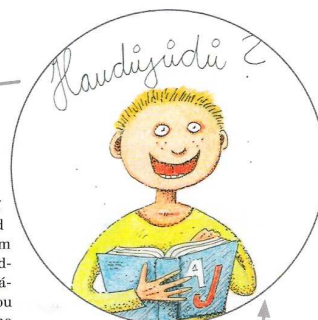
Polemika

Č

tyřletý Ondra navštěvuje hodiny hry na flétnu, hraje tenis, plave. Učí se anglicky a pod odborným vedením se věnuje keramice. Každý všední den navštíví nejméně jeden zájmový kroužek. Ondrovi rodiče jsou přesvědčení, že pro budoucnost svého syna dělají to nejlepší, ostatně za to vše utrácují spoustu peněz.

Ondra zdaleka není jediný takto zaměstnaný předškolák. Kroužky dnes prostě frčí a rodiče se předhánějí, kdo z nich poskytne svému potomkovi více kvalitnějších organizovaných aktivit. Je to dětem ku prospěchu? Nepřicházejí o obyčejnou hru se svými vrstevníky? A podle čeho by se měli rodiče při výběru kroužků řídit?

Dítě by si mělo hrát

Hra je něco jiného než cílený rozvoj, trénink nebo nácvik, jemuž se dnes módně děti věnují v rámci různých kroužků. Předem určené hodiny tancování, malování, cvičení a dalších aktivit jsou vlastně povinnosti.

Dnešní děti absolvují již v předškolním věku množství různých aktivit. Je přitom rozdíl jestli ho-voříme o stimulaci dětí či o jejich tré-nování. Výrok, který by měl být výcho-zím a pochoptelným, zní takto: „Dítě je mládě a mládě by si mělo hrát“. A to ve všech dimenzích: pohybové, drama-tické, verbální, muzikální, umělecké a dalších. Hra je však něco jiného než cílený rozvoj, trénink nebo nácvik. Hrá-t si dítě může kdekoli a kdykoli, trénovat nebo rozvíjet jej můžeme jen v předem určených hodinách. A tady se již dostá-váme k jádru problému: předem urče-né hodiny tancování, malování, cvičení a další jsou vlastně povinnosti.

Většina odborníků se shodne na tom, že neustále nové podněty, nová pro-středí a situace (jež ovšem v dítěti ne-vyvolávají úzkost) jsou podnětné a žá-doucí. Děti bychom měli stimulovat, protože stimulovat znamená rozvíjet. Trend dnešní doby je však technologic-ký či vědecký, a to v nás vzbuzuje pocit nedokonalosti a nepřipravenosti k tak spontánním věcem jako je hrát si s dět-mi. Dítě je nespoutané, je to živel, kte-rý chce jednou to a jindy ono, přebíhá od jedné činnosti ke druhé a bourá tak všechny naše představy o smyslupnos-ti jeho konání. A tak v nás může vyvo-lávat pocit, že mu nerozumíme a že by bylo lepší, kdyby se o něj staral někdo kvalifikovaný, trenér, učitel, mistr...

Podle mých zkušeností se děti v to-mto věku neváží ani tak na činnost jako na osobu, která je touto provází. Niter-ně prožívají chování a jednání cviči-tele, a pokud ten si je získá, chodí do konkrétního kroužku vlastně za ním. Narážím na další zásadní prvek, s tím jsou významní druzí v životě dítěte. Přirozeně jsou jimi rodiče, ale stejně tak to mohou být prarodiče, strýcové, tety nebo již zmíněný trenér, vychova-tel a učitelé. Jsou to lidé se kterými se dítě cítí dobře, má příjemný pocit ze společné stráveného času, ze společně prováděných aktivit.

Někdy se ale může stát, že dítě ve-doucího kroužku nepřijme, nevytvoří si k němu vztah. Proto je vždy dobré umět se na tuto tematiku podívat ze dvou pohledů, kdy jedním je osoba, která se dítěti věnuje a druhým samot-ná činnost. Jinak, jednou na dítěti vi-díte, že si oblíbilo paní cvičitelku, ale samotné cvičení ho nebaví, nebo prá-vě naopak cvičení ho naplňuje a může mu být nepřijemný vedoucí, který ho pořád usměrňuje, zastavuje, ukážíu-je, ruší...

Velké množství různých aktivit a ko-níků v předškolním věku dítěte vní-mám jako suplování nedostatku času jeho rodičů a mizející odvalu hrát si s dětmi sami. Skutečnost je totiž ta-ková, že dítě v tomto věku nepotřebu-je žádné profesionální cvičení, všechny činnosti si teprve osahává. Proto by zde vůbec neměl být kladen důraz na kva-litu, dokonalost, přesnost a výkonnost. Platí, že kdo začíná, má právo dělat první krůčky neobratně, víckrát a po-dle svého. Problémem se tu však stáva-jí aspirace rodičů. Ten náš kluk přeci musí poslouchat, musí to dělat pořá-dně, nesmí mu ten míč pořád padat... jenže opak je pravdou.

Z hlediska sociální psychologie tu je zřetelná obava ze selhání. Když je dítě ve skupině, okamžitě se ostatní členové stávají vztažnými jedinci, tedy Vojta je šikovný, Honza je trdlo, Mar-tin je bojácný. Vítek jde do všeho po hlavě. Prakticky vždy při cvičení dětí předškolního věku je maminka nebo tatínek přítomen, dívá se a dívají se také ostatní. Když berou rodiče akti-vitu příliš vážně, je zaděláno na prů-

švih. Honza dvakrát nechytne míč, což by ještě nevdadlo, jenže koukne na tátu a v jeho tváři čte rozpaky (všich-ni viděli, jak máj syn dvakrát nechytl). Honzika to na chvíli zastaví: vyhod-nocuje, jak na tom vlastně je. A přijde na to, že špatně. Mezi rodiči ve všech různých typech činností v těchto oka-mžicích začínají vážné debaty na téma nadané dítě, srovnávání vlastního po-tomka s ostatními dětmi.

Psychologie zná pojem opičí matka (over protecting matter): příliš ochra-nitelská, až tak že brání individuální-mu osobnostnímu rozvoji svého dítě-te. To se projevuje tak, že ho neustále hlídá, kontroluje jestli má všechno co má mít, nenechá ho samostatně pře-mýšlet natož jednat. Raději je oblék-ne, protože to je rychlejší, zaváže mu boty, aby nezdržovalo, na procházce půjde pořád za ruku, aby se neza-mazalo a podobně. V našem případě bych hovořil o opičích rodičích. Takto bych označil takové rodiče, kteří trpí silnou úzkostí, aby nepromeškali ten správný okamžik a tu správnou čin-nost, ve které by mohlo jejich před-školní dítě vyniknout. Raději je tedy přihlásí na všechno: na cizí jazyk, tancování, flétnu, malování, gym-nastiku, balet... a už to jede. Naplá-nují tak pro sebe i pro své dítě docela slušný maratón.

Posledním podnětem k této tematice je otázka formálnosti a neformálnos-ti, přátelskosti. Domnívám se, že po-kud by se dejme tomu tři čtyři sprá-telené maminky domluvíly a měly se kde scházet, budou schopny většinu činností pro své předškoláky zajistit samy. To ovšem klade vysoké nároky na kultivaci mezilidských vztahů, čemuž dnešní doba nepřeje. A tak pro nás vznikají formální centra zábavy a kroužky. Přicházíme tam, a proto-že nejsou vytvořeny hlubší vzájemné vztahy, velmi rychle a jasně směřuje-me k soupeření, porovnávání a rivali-tě, ze které pramení agrese. ■

Marek Šulc

lektor zážitkových
a vzdělávacích programů

ad) **Dítě by si mělo hrát** (Pd 06/07)

Výběr z diskuse, která proběhla na serveru rodina.cz

Trénování v létě

Váš příspěvek se mi moc líbí. Po 33 letech v ČR žiji v Americe. Máme dvě holčiny: 6 a 3,5 roku. Přála bych Vám vidět, jak se tady zachází s dětmi a kolik volnosti ke hraní mají. To se vážně musí zažít. Nejdříve mi přišlo úžasné, že tu už tříleté holčičky mohou chodit tančit a baletit, hrát divadlo, sportovat... To v Čechách asi ještě pořád nemáme. Jenže i o prázdninách tu dávají dětičky na „camp“, každý den v týdnu, kde se celý den nebo půlden plně věnují třeba sportu nebo tanci. Přála bych Vám ty děti vidět: totálně přetažené, uondané. I v obchodech na pokladně se vás ptají, do jakých campů že to vaše holčičky chodí. Vypadám opravdu jako exot, když říkám, že se snažím užít si léta spolu, že jezdíme na výlety, tvoříme, hrajeme si s panenkami... Ještě jsme tu nepotkali jedinou holčičku s kočárkem a panenkou! A to je tu kolem holčiček nepočítané. A hrát si bez věcí? Jen tak s fantazií? To snad ani neznají... budme vděční za skvělé české dětičky, kterým fantazie nechybí.

Hanka

Jako když najdu

Autor mluví především o dětech malých, počítám tak do osmi let. Mohla bych se v tom vidět: chodila jsem od čtyř na výtvarku, od šesti na klavír, pak na flétnu, od devíti na skauta a pak jsem prošťřídala všechno možné: sbor, jazyky... v týdnu jsem měla jedno volné odpoledne, jiná jsem chodila o páté, šesté, i později. Nicméně nemohu říci, že by si se mnou rodiče neuměli hrát, nezapomenu na pohádky před spaním, šití na panenky s mámou, výlety s tátou a na tisíce dalších věcí. Do kroužku mne rozhodně neodkládali, naopak mi otvírali obzory a skrze ty kroužky mi dali možnost si vše osahat. Jsem jim za to nesmírně vděčná a opravdu vše, co jsem si v kroužcích osahala, teď jako když najdu.

Markéta

Zaměřeno na radostné tvoření

Kroužky mohou být různé. Umím si představit hudební kroužky, kde si děti

vesele hrají a zpívají – bez not a falešně. Umím si představit výtvarný kroužek, kde si děti něco vesele plácají a mají z toho radost (ne každý rodič má doma keramickou dílnu, například). Umím si představit tanečky, kde holky celé šťastné v růžových šatíčkách „dobyvají svět“. Moje dítě chodí do školky, kde nejsou žádné hračky – žádná auta ani panenky. Děti (od 18 měsíců) si tam nehrají. Spíš pracují. Když se zdá, že je v připraveném prostředí něco zaujme, učitelka jim vymyslí aktivitu a děti na něčem pracují. Je úplně jedno, jestli je jejich dílo z estetického hlediska nějak záračné. Nikdo jim neřká, že ten jejich obrázek je pěkná mazanice. Jindy zase chvíli zpívají a hrají na hudební nástroje přiměřené jejich věku. Nikdo nehodnotí, jestli hrají falešně. Je to spíš kroužek nebo spíš hraní? Kde je hranice mezi kroužkem a hrou? Jako by snad vůbec neexistovaly kroužky, kam dítě chodí rádo a dělá něco, co ho baví. Takže bych to viděla jako „zaměřeno na výkon“ kontra „zaměřeno na radostné tvoření“. Ať se to jmenuje kroužek nebo jinak. Ať jsou dětští dva roky nebo deset.

Zuzana

Dostat šanci včas

Výjimečně nadané děti si většinou aktivitu zamilují už ve velmi nízkém věku, kdežto holčinu/kluka průměrného nadání. Během 1. třídy je už dítě schopno říct, co by ho bavilo, a pokud ne, neuškodí nějaký ten pokus, omyl, rošťák se ve valné většině případů chytí a je jedno, jestli skončí u modelářství, houslí nebo volejbalu, tedy mělo by být jedno. V tomto období už ale vzniká vazba na různé činnosti, nehleď na to, že děcko se nenudí a tráví aktivně čas. Z účastníka kroužku kreslení malř vyrůst nemusí, ale může. V pubertě s celým malováním také snadno praští, to už je jeho věc. Ale šanci by už teď dostat měli, protože když, jak nadměrně, tak průměrně nadané děcko během základky zakrní nebo se nudí, je to velká škoda.

Fandím předškolákům – hračkám. Když ale malá princezna nedá pokoj a celé hodiny vytáčí v obýváku neumělé piruety, asi na tom baletu něco bude...

Arwen

Nerušit, *Michal Rybka* hrajú!

Evoluce počítačových her je psychology poměrně málo reflektována a zkoumána.

Možná je to škoda, protože moderní, interaktivní a pro hráče velice zajímavé médium se podílí na formování osobností dnešních dětí minimálně stejnou mírou jako u jejich rodičů televize.

/ o autorovi

Michal Rybka (1973)

Vystudoval VŠE (bakalář ekonomika-informatika) a psychologii na FF UK. Zabývá se herní žurnalistikou, pracuje v Illusion Softworks na řízení vývoje technologií.

Počítačové hry prošly za posledních 30 let bouřlivým rozvojem, který sleduje psychologická teorie spíše z povzdálí. Z atraktivní novinky, která přitahovala technicky založené hráče do „čtvrtákových“ heren kolektivního typu na počátku 80. let, se stalo médium, ve kterém můžeme rozlišit konzumní mainstreamovou tvorbu, ale i nezávislé (independent, indie) tituly s často kontroverzní, provokativní výpovědí. Na přelomu století získává část produkce ideologický náboj: mezi příklady můžeme uvést USA sponzorovaný titul *America's Army*, který má náborový charakter, ale i *Hizballáhem* dotovanou produkcí protiamerický a protizidovský zaměřených stříleček. S rozvojem internetu se objevuje fenomén MMORPG, který naznačuje vývoj směrem k virtuální realitě a *la Matrix* a nebo, pokud mám uvést autory dřívější, nutno zmínit „Světy bez hranic“ Bertila Martenssona.

Za zdi domovů

Vývoj je velmi silně svázan s rozvojem technické základny, ale také s náklady na výrobu her. Nejstarší období (1977–1981) je charakteristické existencí automatových arkád. Automaty představovaly

velice komplikované a nákladné herní zařízení, které mělo charakter vyložené výdělečný. Hráč byl postaven před titul, který během hraní lineárně až progresivně zvyšoval obtížnost (aby nehrál příliš dlouho a další konzument vhodil žeton), přitom pokud se dostal mezi nejlepší, mohl se podepsat do tabulky nejvyšších skóre. Zde je patrný silný motivační vliv uspět vůči skupině hráčů, která navštěvuje danou arkádu. V té době byl obsah prakticky exkluzivně pod kontrolou výrobce

Slovníček pojmů:

arkáda – počítačová hra s automaty na mince nebo žetony či v přeneseném smyslu typ hry, který se v těchto herních hrál. Jde o hry myšlenkově nenáročné, rychlé, vyžadující postřeh a pevné nervy.

BBS – Bulletin Board System, předchůdce internetu, který využíval přímého připojení ke vzdálenému počítači pomocí telefonní linky a modemu.

herní konzole

specializované herní zařízení, v podstatě malý domácí počítač navržený na výhradní hraní her.

kybersport – v kybersvětě se hraji obvykle střílečky, tedy ne sportovní hry jako takové. Jde typicky o rychlé hry, vyžadující přesnost, rychlost, výbornou znalost taktiky. Z klasických sportovních her se hraje fotbal (FIFA).

MMORPG – Massive Multiplayer Online role playing games, počítačová hra na hraní pro mnoho hráčů

rating – systém hodnocení vhodnosti her podle obsahu pro věkové kategorie.

Second Life – hráč si může zakládat vlastní obchody, vytvářet zcela nový obsah a aktivity, měnit postavu podle svých představ atd.

The Sims – Hráč v něm ovládá postavky žijící ve virtuálním světě. Postavky ovšem mají vlastní hlavu, mohou odmítnout poslušnost, a pokud je hráč neovládá a jenom sleduje, dokážou docela dobře fungovat i samy.

16bitová herní platforma

– domácí počítač a nebo herní konzole používající procesory s 16bitovou datovou sběrnici, jež převažovaly v letech 1985–1995, dnes končí era 32bitových systémů a nové stroje jsou už 64bitové. Více bitů, více výkonu.

/ Drtivá většina ovládacích rozhraní je formou symbolů, zjednodušených obrázků vyjadřujících akce – takzvaných ikon. Hráč je tak exponován filozofii „nečti, experimentuj“, která přenáší těžiště z rozvoje verbálních schopností do roviny symbolického uvažování. /

převážně firmy Atari). Technická jednoduchost a striktní kontrola obsahu v podstatě znemožňovala existenci kontroverzního obsahu.

Rozvoj technologie v letech 1982–1986 nabídl lepší arkády, ale hlavně levné domácí počítače. Hraní na domácích počítačích je levnější, a protože počítače díky programovacím jazykům dovolují tvorbu vlastních titulů, dochází k obrovskému boomu her vytvářených jednotlivci či malými studii. Mnoho chlapců a mladých mužů začíná programovat, objevují se tituly neobyčejně originální, revoluční koncepty, ale také první kontroverzní tituly, například simulátor koncentračního tábora a nebo Custer's Revenge, kdy hráč přecházel před indiánskými šípy, a pokud uspěje, znásilní Indiánku přivázanou ke sloupu.

Hráči se stávají méně společenskými a více inkraťáci, přesunují se z arkád do domovů a jejich komunikace je spíše telefonická, poštou. Dokud hráči chodili hrát „ven“, nebyl optický patrný rozdíl mezi sportovní nebo společenskou činností, nyní členové rodiny vidí, že hráč tráví hodně času u svého stroje v izolaci a začínají to vnímat jako problém. Hráč/programátor se zanořuje do velmi speciální technologické oblasti, objevuje se počítačový žargon, mezi ním a zbytkem rodiny se vytváří komunikační bariéra, posilovaná mezigeneračními rozdíly (starší generace například vnímá pohled na obrazovku – a nerozlišuje, zda jde o pasivní sledování televize či činnost na počítači).

Hráči/programátoři nemusí platit za hraní, investice je v podstatě jen do hardwaru, případně software – mnozí ovšem objevují, že software je možné krást. Dochází k rozvolnění chápání morálního konceptu krádeže – nikomu při kopírování přece nic neubýlo. Počítačové pirátství zároveň vede k prudké expanzi počítačové gramotnosti. Hráči přicházejí do styku s velkým množstvím her s odlišnými koncepty, které vytvářejí problémy a vedou k rozvoji obecné inteligence. V této době sice existuje řada textových her (připomínají metodu „zmatených knih“ série Lone Wolf, kde čtenář hledá pokračování příběhu na straně dle své volby), ale stále více se prosazuje komunikace na úrovni slovních zkratk a nebo symbolů. V pozdější době tak můžeme vidět hry, jako je například Carrier Command, kde je jenom minimum textů – většinou ve formě názvů lokalit, krátkých popisků a číselných údajů, drtivá většina ovládacích rozhraní je formou symbolů, zjednodušených obrázků vyjadřujících akce – takzvaných ikon. Hráč je tak exponován filozofii „nečti, experimentuj“, která přenáší těžiště z rozvoje verbálních schopností do roviny symbolického uvažování.

V rukou gigantů

Období let 1987–1992 je obdobím vzniku 16bitových herních platform, příchodu PC počítačů do domácností a rozvoje BBS a raného internetu. Hry jsou nyní už komplexní, náročné na vývoj, ale stále je možné vyrobit zajímavý a komerčně zpečetitelný titul za půl roku ve třech lidech. Dosud

proto existuje velké zánrové bohatství, vznikají však již základy softwarových gigantů, jak je známe dnes.

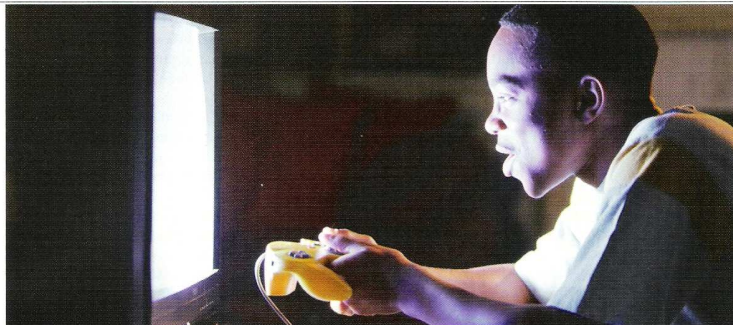
S rozvojem online světa začínají vznikat skupiny hráčů, komunikace mezi nimi se přesunuje do elektronické formy. Začínají se diferencovat vážné pirátské skupiny, které se zaměřují na hmotný přínos z nelegální činnosti a amatérské grupy páhající nelegální činnost neziskově, jaksi ze sportu či principu (distribuce her, pornografie a podobně).

V herní produkci jsou již jasné vidět módní vlny – pokud nějaký program uspěje, následuje lavina plagiátů. Tento jev existuje už od začátků tvorby her, ale teprve v tomto období začíná mít charakter druhový – na jednotlivých herních platformách se objevují celé rodiny principiálně podobných her, jako jsou například logické rychlíky a nebo plošinkové hry. Každý druh prochází vlastní minievolučí: objevuje se průlomový, koncepční titul, ten je posléze rozvíjen dalšími tvůrci, novými idejemi či zlepšenou grafikou, případně je poměrně bezostyšně nekreativně přepracován.

V letech 1992–2000 domovům masivně dominují PC. Bohatá kultura různých herních platform (Atari, Commodore) mizí a s ní mizí i hry typické pro dané platformy (logické rychlíky, plošinkové hry, adventury). Výroba her postupně uniformizuje. Herní trh stále ekonomicky expanduje, překonává i filmový průmysl, ale zisky se konsolidují do rukou velkých vydavatelských domů, které začínají prosazovat strategii „kopírujme, co uspělo“. Mají na paměti problematické investice do originálních konceptů, jako byl například komický hybrid mezi kreslenou pohádkou a filmem „Toonstruck“, který téměř zničil Virgin. Variabilita her se snižuje, začínají cí autoři se těžko prosazují, vlny „módních zánrů“ se zvětšují (např. vlna leteckých simulátorů F-16), objevují se nekonečné série sportovních her, ve kterých se rok od roku jen velmi mírně zlepšuje provedení a mimo to jen zmíněné tabulky – jde ale o velmi výnosný byznys.

Zabit jako skóre

Razantní změnu přináší přechod stříleček (Wolfenstein, Doom), které přináší 3D zobrazení, byť v rudimentární formě. Dopad je dalekosáhlý: Na jedné straně jde o „hřebík do rakve“ pro alternativní výrobce (Atari, Commodore), na straně druhé jde o silný impuls pro vývoj 3D akceleračního hardware a začíná tím přesun všech her do 3D prostředí (dnes 2D hry hlavního proudu prakticky neexistují, i když nejsou žádné důvody, proč by 2D hra měla být horší nebo nepěkná). Začíná obrovský tlak na vzestup výkonu počítačů a nejlepším demonstrátorem jsou právě 3D hry. Vzhledem k podstatě 3D her (dodnes není uspokojivě vyřešen výkon a ani ovládací rozhraní pro „stavěcí strategické hry“, které buď ve 3D funkčně selhávají a nebo kopírují 2D a pseudo-3D systémy jako SimCity 2000) se prosazují střílečky

jako technologické demonstrátory a postupem času dominují vůbec. Vzniká optický dojem, že „hry znamenají střilečky“, přeneseně řečeno, že všechny hry jsou agresivní. Nástup realistického zobrazení a snaha „vyniknout“ v pelotonu běžných střileček vede k přitvrzování obsahu, ten se stává explicitnějším a začíná veřejná debata o vztahu násilí a her.

Pokud se podíváme na fakta, jde o problém ryze optický: Skloubila se zde technologicky podložená dominance jednoho určitého typu her, tarantinovská relativizace hodnot (hrát za padoucha je OK) a obecný nárůst hladiny agresivity ve společnosti působený celou škálou faktorů (migraace do měst, imigrace, slábnoucí restriktivní role státu, ztráta určitých sociálních jistot...) Přitom, pokud studujeme jednotlivé případy agresivity takzvaně motivované hrami, vidíme většínou primární problém jinde – poruchy osobnosti, frustrace způsobená sociálním vyloučením, patologický vliv prostředí. Hraní agresivních her má v normální osobnosti katarzní charakter, nashromážděnou agresivitu vybíjí společensky akceptovatelným způsobem.

Rostoucím problémem je izolace, respektive virtualizace života. Internet je v tomto období plně rozvinut, nespokojení lidé mohou najít na internetu přátele, budovat si virtuální osobnosti (i vícečetné) a relativní anonymitu prostředí využívají k sociálním experimentům. Cítí se přitom bezpečně. Většina problémů internetových komunit vzniká ve chvíli, kdy se virtuální vztahy začínají přenášet do reálného prostředí. Tam najdeme jádro řady vztahových problémů (partneři nebo přátelé si ve virtuálním světě rozumí, ve skutečnosti se nemohou vystát), zde operují agresivní (vyberou si na internetu vhodnou oběť a zneužijí ji v reálném světě).

Internet přináší zpět „arkádovou komunitu“, nyní ale v odlišné formě – objevují se skupiny hráčů, kteří se spolu baví, hrají hry, mohou se účastnit i profesionálních soutěží. Tyto skupiny se vyhraňují vůči okolí, mohou se objevit některé patologické rysy ve formě hostility, odcizování však má spíše demonstrativní charakter. Na druhé straně se objevují úspěšní hráči či celé herní

týmy, které budují profesionální herní kariéru a po několika letech hraní končí s dostatečným finančním zajištěním, případně mohou použít své zkušenosti a renomé k tvorbě a nebo marketingovému zaštitění výrobků.

Kybersport získává v některých zemích status srovnatelný se sportem normálním, kybersportovci tráví tréninkem 2–6 hodin denně, přestože hrají agresivní hry, jako je Quake III nebo Doom 3, je násilí vnímáno spíše symbolicky (zabít je skóre).

Druhý život

Po roce 2000 náklady na hry stále rostou a vydavatelé se koncentrují na jisté hity, což jsou typicky nekvalitní, ale zaručeně výnosné hry podle filmových licencí. Hráč se stává obětí marketingové mašinerie, která k filmu naservíruje reklamní předměty, hračky, stavebnice a hry, což unifikací připomíná brainwashing, ale vydavatelé naštěstí začínají dotovat tvorbu takových titulů pořádně a zvyšují se nároky na kvalitu, takže ve finále kvalita her podle filmových licencí roste. Ve finále se pak rodí nevyně ani Shrekovi, ani Spidermanovi.

Posledním významným stadiem evoluce jsou MMORPG hry, které jsou na rozdíl od normálních her „živé“. Hráč si zakupuje hru, tedy vlastní softwarovou bázi pro hraní, podstatné je ale připojení ke světu spravovanému na serverech, který je umožněn na základě placení předplatného. Hráč se připojuje do prostředí, kde spolu s ním hrají tisíce dalších hráčů a spolupodílí se na životě online komunity. V případě herních světů není možná taková kreativní svoboda, jako je například v Second Life, ale přesto zde můžeme vidět emergentní jevy, které vytvářejí sami hráči, jako jsou například skupiny banditů, které okrádají jiné hráče, nebo naopak „policie“, jež je pronásleduje.

Online světům je předvídána velká budoucnost, spolu s velkým potenciálem ale přináší také negativní jevy, jako je závislost ve formě kompulzivního hraní, přenesení seberealizačního těžiště ze světa reálného do světa virtuálního... U běžných hry dojde k omrzení a hráč po čase titul opouští, zde je situace jiná, protože perzis-

*/ Online světům
je předvídána
velká
budoucnost,
spolu s velkým
potenciálem ale
přinášejí také
negativní jevy,
jako je závislost
ve formě
kompulzivního
hraní či
přenesení
seberealizač-
ního těžiště ze
světa reálného
do světa
virtuálního. /*

tentní svět se stále vyvíjí a nabízí nové možnosti, takže hráče motivuje dále pokračovat ve hraní. Hraní samotné je finančně relativně nenároč-
né, čímž se velmi významně liší například od
výherních automatů; komplexnost, atraktivnost
a „neomezenost“ světa ale může vytvořit silnou
závislost. Negativní dopad se tedy projevuje na
excesivní konzumaci času hráče, oslabení jeho
kontaktů se světem, zpřetrhání sociálních va-
zeb. Svým způsobem jsou ale výrobci sami proti
sobě, spravování serverů a rozšiřování obsahu je
nákladné a hráč, který je pohlcen jedním online
světem, obvykle nezáčíná souběžně hrát ve svě-
tě jiném. Vidíme tedy velmi ostrou konkurenci
mezi výrobci, která nedává moc prostoru okra-
jové produkci.

Kam dál

Je otázkou, kam se bude ubírat další vývoj. V polo-
vině 90. let se zdálo, že virtuální realita je sto-
procentně dalším krokem, dnes po ní nenalzá-
me žádné stopy, je (dočasně?) opuštěna. V oblas-
ti mainstreamové tvorby dochází k další a bližší
integraci filmů a her – na konzoli můžete přehrát
DVD i HD film a potom na ní samotné začít hrát
v obýváku stejně tematicky laděnou hru. Kontrola
komerčních titulů je velmi přísná, majitel licence
konzole (Nintendo, Microsoft nebo Sony) je oprá-
vněn prakticky v jakékoli fázi vydání zastavit.
Vývoj je stále nákladnější a stává se z něj „fabri-
ka“, mnoho zaměstnanců výrobce je kontrolováno
množstvím manažerů jako v běžné softwarové fir-
mě. Zodpovědnost za obsah je tedy nejen u tvůrců
(designérů, grafiků) hry, ale také na managementu
a hlavně na vydavateli.

Nezávislé hry se stěhují na nové platformy –
zejména mobily. Tvorba titulů na mobily je poměr-
ně nenáročná, rychlá, a protože si díky nízké ceně
kupuje tyto hry mnoho lidí, nabízí solidní výnosy.

Trendem posledních let je tvorba „multigene-
račních“ titulů, tedy vhodných i pro starší hrá-
če. Ta je patrná hlavně na platformách Ninten-
do (kapesní konzole GBA a stolní Wii), nabízí se
příjemné, nekontroverzní tituly sportovní
aj., vhodné pro celou rodinu – s využitím revo-

lučního bezdrátového ovladače. Významně je
objevení se i titulů zaměřených na rozvoj neu-
ropsychologických schopností (jako je např.
klad Brain Age). Přestože se i u nás prodává
biofeedbacková hra Journey to Divine, extrava-
gantnost a cena přes 6000 Kč ji vylučuje z jaké-
hokoli smysluplného hodnocení, jde o záležitost
zcela marginální.

Srovnáme-li tituly kontroverzní, budující na
excesech, právě s tituly „multigeneračními“,
vítězí normalita na celé čáře. Nejprodávaněj-
ší hrou na PC se staly The Sims, což je poměr-
ně psychologizující titul – a to posílá do světa
jasnou zprávu: Většina hráčů je normální. Idea
satanistických psychopatů, hrajících Doom 3
a plánujících výrobu atomové bomby na záklá-
dě návodu z internetu, je doménou velmi špat-
ně informovaných lidí, obvykle nemajících zá-
dný kontakt s herní realitou. Přezívající existen-
ce tohoto konceptu a opakované snahy ho nějak
politicky „řešit“ jsou opravdu krajně zarážejí-
cí. Současný systém ratingů je plně vyhovující,
jediný problém je jeho (ne)održování – a to ne
ani tak prodejci, ale spíše kvůli existenci ile-
gálních pirátských kanálů, kde se šíří hry zcela
bez ohledu na rating. Pokud se rodič nezajímá,
odkud potomek hry bere, neměl by být příliš
zděšen, že se dostane i k obsahu pro něj krajně
nevhodnému.

Atraktivita adrenalinových, válečných apod.
titulů zůstává stejná a jsou magnetem hlav-
ně pro dospívající hochy / mladé muže, ale tí
s časem plynule přecházejí do polohy konzum-
ního rozšířením lehkých, výkonných bezdrá-
tových terminálů. Můžeme očekávat, že počet
„online závislých“ i nadále poroste, ale bude
zde jen slabá vazba s destruktivním chováním
(spíše lze očekávat izolaci a sebezdravku).
Nové, revoluční metody (nová verze virtuální
reality, přímé stimulace kůry mozkové?) jsou
stále ještě příliš sci-fi záležitostí, než abychom
mohli jejich vliv nějak hodnotit. ■

Z dlouhodobého hlediska vnímám při nadměrném „konzumu“ kroužků riziko, že se dítě nenaučí trávit čas jen samo se sebou, volnou zábavou. Může tak být odsouzeno k potřebě zábavy poskytované zvnějšku.

Často mluvím s učitelkami mateřských škol, které hovoří někdy i trochu s lítostí o tom, jak vehementně rodiče vyžadují nabídku nejrůznějších kroužků. Rodiče jakoby přebírali nějaký stereotyp „dobré školky“ jako té školky, která nabízí hodně zájmových kroužků. Jen málo z rodičů se pak skutečně zamýšlí nad jejich potřebností. Svůj význam má i skupinový tlak – pokud je mé dítě jediné, které nikam nechodí, mohou se na mne ostatní matky dívat divně.

Naše předškolní výchova je přitom velmi pečlivě pojatá a v rámci dobře připraveného programu vystřídá dítě i v běžné školce aktivity hudební, výtvarné, tělovýchovné, naučné, rozvíjí si grafomotoriku a zbuduje mu i trochu času jen tak si pohrát, což má ostatně pro jeho vývoj zásadní význam. Rodiče si tyto kvality často neuvědomují a mají pocit, že v hudebním nebo výtvarném kroužku se dítě rozvine více. Naštěstí se podařilo aspoň vydat nařízení, které povoluje realizaci kroužků až v odpovídajících hodinách.

Z pozice sociální psychologie je hlavním úkolem předškoláka jeho socializace. Pro experimentaci se sociálními rolemi, rozvoj sociální reaktivity, empatie a rozvoj sociální kontroly potřebuje dítě především volnou hru s druhými dětmi a moudrého dospělého průvodce. Učí se spolupráci, komunikaci, řešení konfliktů, začíná své výkony srovnávat s druhými dětmi. Tyto interakce jsou v rámci zájmového kroužku omezené a výrazně moderované jeho vedoucím.

Z dlouhodobého hlediska vnímám při nadměrném „konzumu“ kroužků riziko, že se dítě nenaučí trávit čas jen samo se sebou, volnou zábavou. Může tak být odsouzeno k potřebě zábavy poskytované zvnějšku. Když nebude mít prostředky nebo vůli zapojit se do samotné zábavy, snadno se uchýlí k nadměrnému sledová-

ní televize, v horším případě konzumu alkoholu nebo drog, které iluzi dobře stráveného času poskytnou. Pokud jsou ovšem děti ochuzené o vzory (což se bohužel stává poměrně často), mohou jim kroužky pomoci. Když doma vidí, že rodiče tráví volný čas u televize a pobaví se jen za asistence alkoholu, je snad lepší, když se naučí konzumovat organizovanou zábavu.

Děti, které mají dobré vzory a žádné kroužky v předškolním věku nenavštěvují, určitě o nic podstatného nepřicházejí – nevybavují si žádné dítě, které by nějakým zásadním způsobem uplatňovalo to, co se v kroužku naučilo. Dítě takové zaměstnání spíše baví a může založit určitý pozitivní návyk, například si zvykne pravidelně cvičit.

Rodič stejně jako v mnoha jiných výchovných situacích balancuje na nejasné hraně mezi tím, co on vnímá pro dítě jako užitečné a co se líbí dítěti samotnému. Není od věci vyhovět dítěti, které hlásí, že ho kroužek nebaví, že nemá čas si pohrát a podobně. Zpravidla pomůže zdravý rozum. Dítě například chodí na flétnu. Pokud to má mít nějaký smysl, je třeba na flétnu denně cvičit. Dítě je zpruzené a cvičit nechce. Rodič je nutí, vkládá energii do vymyšlených motivačních strategií nebo se na to vykašle a dítě necvičí. Není to škoda času a peněz? Ostatně kolik z rodičů, kteří zapsali dítě na hudební nástroj, sami na nějaký hrají? Ubralo to jejich život na kvalitě?

Simona Hoskocvová Horáková

psycholožka, věnuje se poradenství a vzdělávání učitelů a učitelek převážně mateřských škol

Pokud bych měla rodičům něco poradit, pak aby volili kroužky, které rozvíjejí dítě mnohostranně. Místo tenisu, který představuje jednostrannou zátěž a má význam jen pro budoucí profesionály, je lepší zvolit pohybové hry v Sokole. Bohužel celá řada rodičů zvolí právě tenis, protože jsou přesvědčeni o předurčenosti svého dítěte, případně si kompenzují přes dítě to, čeho sami v životě nedosáhli. Podobně spíše než zvolit hru na hudební nástroj je vhodnější kroužek hudební výchovy. K angličtině jednou týdně mám velmi skeptický postoj. Předškolní děti se jazyky učí snadno, ale musí s nimi být konfrontovány denně. Pokud si rodiče neudělají čas na denní procvičování, nemůžou počítat s nějakými efekty.

Na druhou stranu kroužky zaplňují dětem mezeru, která vznikla tím, že zvláště městské děti si nemají kde bezpečně hrát. Je také znát, že ve vesnických mateřských školách se kroužky nevyužívají v takové míře, jako ve městech, protože děti mají jiné možnosti využití.

Z vlastní zkušenosti se snažím o vyváženost – dcera chodí se školkou na plavání, protože jsem sama špatný plavec a neuměla bych ji naučit to, co umí z kurzu. Kromě toho chodí jednou týdně cvičit, protože tam chodí její kamarádky. Chtěla by chodit i na akvabely, krasobruslení a nevím co ještě, ale to jí vždy decentně vymluví.

Syn chodí dvakrát týdně na judo – ze sportů mi bojové umění přijde jako vhodná kombinace užitečnosti, zlepšení fyziky a také zdroj určité etiky a v lepším případě i filozofie. Ale například přestal chodit do (z mého hlediska kvalitnějšího) klubu, protože jsme tam museli dojíždět a nezbyval mu čas na jiné věci. Tak chodí do průměrného klubu, do kterého ovšem může jít ze školy sám. Ve větší pohodě je on i já.

Příloha č. VI.

Vybrané údaje o veřejných knihovnách¹⁾ v České republice celkem - časová řada

zdroj údajů: NIPOS KULT(MK)12-01 roční výkaz o knihovně

Ukazatel	období						
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Počet knihoven	6 091	6 057	6 046	5 885	5 920	5 662	5 533
Počet poboček včetně pojízdných knihoven	1 089	1 005	959	941	927	869	810
Knihovní jednotky v tis.	60 191	60 669	61 044	61 236	61 992	61 888	62 304
Registrovaní čtenáři v tis.	1 513	1 533	1 524	1 507	1 538	1 476	1 458
Počet výpůjček v tis.	69 864	70 825	71 663	72 875	71 974	68 697	67 395
Průměrný počet výpůjček na 1 čtenáře	46	46	47	48	47	47	46
Návštěvníci knihoven v tis.	18 364	19 658	20 103	20 615	20 502	19 902	20 924
Vzdělávací a výchovné kolektivní akce	47 638	48 186	51 051	54 722	57 447	61 422	59 018
Semináře, odborné porady a konzultace	32 478	41 755	53 271	54 759	52 468	53 199	30 596
Vydané publikace	924	1 132	1 099	1 034	964	660	864
Studijní místa	16 773	18 529	21 847	24 520	30 442	35 810	39 056
Počítače pro uživatele	3 218	4 237	5 111	5 888	7 183	9 086	10 319
z toho počítače napojené na internet	2 146	3 081	3 798	4 544	5 894	7 905	9 160

¹⁾ zahrnují všechny typy veřejných knihoven, Národní knihovnu ČR, Moravskou zemskou knihovnu a všechny krajské vědecké knihovny

Vybrané údaje za Jihočeský kraj - kultura a sport

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Stálá kina a multikina	55	54	56	56	54	53	54	.	.
Veřejné knihovny vč. poboček	724	719	688	646	634	639	644	.	.
Muzea	51	64	65	67	68	70	75	.	.
Galerie	80	98	99	117	118	121	120	.	.
Divadla	12	15	14	14	14	14	14	.	.
Koupaliště a bazény	150	163	158	144	150	150	145	.	.
z toho kryté bazény	14	14	13	13	13	13	13	.	.
Hřiště	777	874	871	875	899	919	933	.	.
Tělocvičny	356	363	362	361	363	364	362	.	.
Stadiony vč. krytých	59	61	60	63	65	66	65	.	.
Zimní stadiony vč. krytých	20	20	20	17	17	17	17	.	.

**Vybrané údaje o hvězdárnách, planetáriích a astronomických pozorovatelkách
v České republice celkem - časová řada**

zdroj dat: NIPOS KULT(MK)16-01 roční výkaz o hvězdárně, planetáriu a astronomické pozorovatelce

Ukazatel	období							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Počet hvězdáren a planetárií	45	50	54	56	51	49	48	45
v tom: počet zařízení	49	53	58	60	56	55	54	49
Návštěvníci zařízení a vzdělávacích a osvětových akcí	500 493	487 486	534 650	542 451	538 608	529 905	540 915	531 702
Jednorázové vzdělávací a osvětové akce v zařízení i mimo ně	12 171	12 298	13 830	13 057	13 376	13 114	12 978	14 270
Návštěvníci na jednorázových akcích	472 014	444 627	497 012	493 134	474 588	468 095	477 593	476 962
Dlouhodobé vzdělávací a osvětové akce v zařízení i mimo ně	183	112	145	296	235	315	281	98
Návštěvníci na dlouhodobých akcích	3 129	3 753	5 489	26 144	41 450	37 736	40 396	33 638
Zájmové kroužky a sekce v zařízení a mimo ně	83	87	99	101	86	80	91	83
Členové těchto kroužků a akcí	1 065	1 202	1 322	1 261	1 044	915	907	950
Počet počítačů připojených na internet	x	x	206	252	266	285	283	330
z toho přístupných veřejnosti	x	x	13	17	27	28	31	85

Vybrané údaje o muzeích a galeriích v České republice celkem - časová řada

zdroj údajů: NIPOS KULT(MK)14-01 roční výkaz o muzeu a galerii (muzeu výtvarných umění)

Ukazatel	období						
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Počet zařízení v provozu							
muzea	326	326	325	335	337	351	356
pobočky muzeí	243	254	261	245	255	258	243
samostatné památníky	70	66	66	70	63	66	66
galerie	51	50	54	56	57	61	65
pobočky galerií	25	29	30	35	33	35	40
Počet výstavních sál v provozu	209	198	197	224	234	242	229
Počet vlastních výtvarných děl spravovaných galeriemi	735 540	x	x	x	x	x	x
Expozice	1 558	1 557	1 632	1 673	1 691	1 793	1 814
Uspořádané výstavy	3 199	3 234	3 469	3 623	3 729	3 760	3 826
z toho putovní	103	370	429	434	462	490	539
Návštěvníci expozic a výstav (tis.osob)	9 389	8 726	8 749	9 003	9 132	9 763	10 362
Uspořádané přednášky a jiné kulturně výchovné akce	10 470	11 454	11 410	13 393	15 068	14 437	15 373
Návštěvníci přednášek a jiných kulturně výchovných akcí (tis. osob)	1 080	1 186	1 206	1 151	1 102	1 181	1 274

Příloha č. VII

VYHLÁŠKA

74/2005 Sb.

ze dne 9. února 2005

o zájmovém vzdělávání

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy stanoví podle § 112, § 121 odst. 1 a § 123 odst. 5 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon):

ČÁST PRVNÍ

SPOLEČNÁ USTANOVENÍ

§ 1

Účastník zájmového vzdělávání

Účastníky zájmového vzdělávání jsou děti, žáci a studenti; účastníky mohou být také pedagogičtí pracovníci, zákonní zástupci nezletilých účastníků, popřípadě další fyzické osoby.

§ 2

Formy zájmového vzdělávání

Zájmové vzdělávání lze uskutečňovat zejména těmito formami:

- a) příležitostnou výchovnou, vzdělávací, zájmovou a tématickou rekreační činností nespojenou s pobytem mimo místo, kde právnická osoba vykonává činnost školského zařízení pro zájmové vzdělávání, 1)
- b) pravidelnou výchovnou, vzdělávací a zájmovou činností,
- c) táborovou činností a další činností spojenou s pobytem mimo místo, kde právnická osoba vykonává činnost školského zařízení pro zájmové vzdělávání, 1)
- d) osvětovou činností včetně shromažďování a poskytování informací pro děti, žáky a studenty, popřípadě i další osoby a vedení k prevenci sociálně patologických jevů,
- e) individuální prací, zejména vytvářením podmínek pro rozvoj nadání dětí, žáků a studentů, nebo

f) využitím otevřené nabídky spontánních činností.

ČÁST DRUHÁ

ŠKOLSKÁ ZAŘÍZENÍ PRO ZÁJMOVÉ VZDĚLÁVÁNÍ

§ 3

Školská zařízení pro zájmové vzdělávání jsou:

- a) středisko volného času (dále jen "středisko"),
- b) školní klub (dále jen "klub"),
- c) školní družina (dále jen "družina").

Středisko

§ 4

Činnost střediska

(1) Činnost střediska se uskutečňuje ve více oblastech zájmového vzdělávání nebo se zaměřuje na konkrétní oblast zájmového vzdělávání.

(2) Středisko může poskytovat metodickou, odbornou, popřípadě materiální pomoc účastníkům zájmového vzdělávání, případně školám a školským zařízením.

(3) Středisko má tyto typy:

- a) dům dětí a mládeže, který uskutečňuje činnost ve více oblastech zájmového vzdělávání,
- b) stanice zájmových činností zaměřená na jednu oblast zájmového vzdělávání.

(4) Středisko zpravidla vykonává činnost po celý školní rok, a to i ve dnech, kdy neprobíhá školní vyučování.

§ 5

Účastníci činnosti střediska

(1) Činnost střediska je určena pro děti, žáky, studenty, pedagogické pracovníky, popřípadě další osoby, a to bez ohledu na místo jejich trvalého pobytu

nebo jiné podmínky.

(2) O přijetí účastníka k činnosti střediska ve formě uvedené v § 2 písm. b) nebo c) se rozhoduje na základě písemné přihlášky.

Klub

§ 6

Činnost klubu

(1) Klub poskytuje zájmové vzdělávání žákům jedné školy nebo několika škol.

(2) Klub vykonává činnost ve dnech školního vyučování. Klub může vykonávat činnost i ve dnech, kdy neprobíhá školní vyučování, a to včetně školních prázdnin.

(3) Činnost klubu se uskutečňuje především formami uvedenými v § 2 písm. a), b) a f).

§ 7

Účastníci činnosti klubu

(1) Činnost klubu je určena přednostně pro žáky druhého stupně základní školy, žáky nižšího stupně šestiletého nebo osmiletého gymnázia nebo odpovídajících ročníků osmiletého vzdělávacího programu konzervatoře.

(2) Účastníkem může být i žák prvního stupně základní školy, který není přijat k pravidelné denní docházce do družiny.

(3) O přijetí účastníka k činnosti klubu ve formě uvedené v § 2 písm. b) nebo c) se rozhoduje na základě písemné přihlášky.

Družina

§ 8

Činnost družiny

(1) Družina poskytuje zájmové vzdělávání žákům jedné školy nebo několika škol.

(2) Družina vykonává činnost ve dnech školního vyučování a o školních prázdninách. Po projednání se zřizovatelem může ředitel přerušit činnost družiny

v době školních prázdnin.

(3) Družina může vykonávat činnost pro účastníky, nebo účastníky a jejich zákonné zástupce, i ve dnech pracovního volna.

(4) Družina organizuje zájmové vzdělávání především pro účastníky přihlášené k pravidelné denní docházce.

(5) Činnost družiny se uskutečňuje formami uvedenými v § 2 písm. a), b) a f).

(6) Družina umožňuje účastníkům odpočinkové činnosti a přípravu na vyučování.

§ 9

Účastníci činnosti družiny

(1) Činnost družiny je určena přednostně pro žáky prvního stupně základní školy.

(2) K pravidelné denní docházce mohou být přijati i žáci druhého stupně základní školy, žáci nižšího stupně šestiletého nebo osmiletého gymnázia nebo odpovídajících ročníků osmiletého vzdělávacího programu konzervatoře, pokud nejsou přijati k činnosti klubu.

(3) Činností vykonávaných družinou ve formách uvedených v § 2 písm. a) a f) se mohou účastnit i žáci, kteří nejsou přijati k pravidelné denní docházce do družiny.

(4) O přijetí účastníka k činnosti družiny ve formě uvedené v § 2 písm. b) se rozhoduje na základě písemné přihlášky; její součástí je písemné sdělení zákonných zástupců účastníka o rozsahu docházky a způsobu odchodu účastníka z družiny.

§ 10

Organizace činnosti družiny

(1) Účastníci pravidelné denní docházky do družiny se zařazují do oddělení.

(2) Oddělení se naplňují nejvýše do počtu 30 účastníků.

(3) Je-li oddělení tvořeno pouze žáky se zdravotním postižením, je počet žáků v oddělení shodný s počtem žáků ve třídě školy samostatně zřízené pro tyto

žáky podle zvláštního právního předpisu. 2)

(4) V oddělení lze individuálně integrovat nejvýše 5 účastníků se zdravotním postižením.

(5) Ředitel stanoví nejvyšší počet účastníků na 1 pedagogického pracovníka s ohledem na druh vykonávané činnosti účastníků, zejména s ohledem na jejich bezpečnost.

ČÁST TŘETÍ

ÚPLATA ZA ZÁJMOVÉ VZDĚLÁVÁNÍ VE ŠKOLSKÝCH ZAŘÍZENÍCH ZŘIZOVANÝCH STÁTEM, KRAJEM, OBCÍ NEBO SVAZKEM OBCÍ

§ 11

Podmínky úplaty

(1) Zájmové vzdělávání je poskytováno zpravidla za úplatu.

(2) Splatnost úplaty stanoví ředitel tak, aby byla úplata splatná nejpozději před ukončením účasti v dané činnosti. Úplatu může ředitel rozdělit do více splátek.

(3) Úplata může být snížena nebo prominuta

a) dítěti, žákovi nebo studentovi, pokud je společně posuzovanou osobou pro nárok na sociální příplatek, který podle zvláštního právního předpisu 3) pobírá jeho zákonný zástupce nebo jiná oprávněná osoba,

b) dítěti, žákovi nebo studentovi, pokud má nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte v péstounské péči podle zvláštního právního předpisu 4) a tento příspěvek nebo jeho část je vyplácena,
pokud skutečnosti uvedené v písmenu a) a vyplácení příspěvku uvedeného v písmenu b) prokáže řediteli.

(4) Dále může být úplata snížena

a) účastníkům, kteří se účastní více než dvou činností daného školského zařízení,

b) účastníkům, kteří jsou zapsáni k pravidelné činnosti, v případě účasti v dalších činnostech daného školského zařízení.

§ 12

Stanovení výše úplaty ve středisku

Je-li výše úplaty stanovena rozpočtem, nesmí rozpočtované příjmy na účastníka překročit rozpočtované výdaje na účastníka o více než 80 %. V ostatních případech nesmí výše úplaty překročit 180 % průměrných skutečných neinvestičních výdajů na účastníka v uplynulém kalendářním roce ve stejné nebo obdobné činnosti. Do rozpočtovaných výdajů, popřípadě do skutečných neinvestičních výdajů se nezahrnují výdaje na platy, náhrady platů, nebo mzdy a náhrady mezd, na odměny za pracovní pohotovost, odměny za práci vykonávanou za základě dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr a odstupné, na úhradu pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti a na úhradu pojistného na všeobecné zdravotní pojištění, na přiděly do fondu kulturních a sociálních potřeb a ostatní náklady vyplývající z pracovněprávních vztahů, na nezbytné zvýšení nákladů spojených s výukou dětí, žáků a studentů zdravotně postižených, na učební pomůcky a rovněž výdajů na další vzdělávání pedagogických pracovníků, na činnosti, které přímo souvisejí s rozvojem škol a kvalitou vzdělávání, poskytované ze státního rozpočtu.

§ 13

Stanovení výše úplaty v klubu

Je-li výše úplaty stanovena rozpočtem, nesmí rozpočtované příjmy na účastníka překročit rozpočtované výdaje na účastníka o více než 50 %. V ostatních případech nesmí výše úplaty překročit 150 % průměrných skutečných neinvestičních výdajů na účastníka v uplynulém kalendářním roce ve stejné nebo obdobné činnosti. Do rozpočtovaných výdajů, popřípadě do skutečných neinvestičních výdajů se nezahrnují výdaje podle § 12 poskytované ze státního rozpočtu.

§ 14

Stanovení výše úplaty ve družině

Je-li výše úplaty stanovena rozpočtem, nesmí rozpočtované příjmy na účastníka překročit rozpočtované výdaje na účastníka o více než 20 %. V ostatních případech nesmí výše úplaty překročit 120 % průměrných skutečných neinvestičních výdajů na účastníka v uplynulém kalendářním roce ve stejné nebo obdobné činnosti. Do rozpočtovaných výdajů, popřípadě do skutečných neinvestičních výdajů se nezahrnují výdaje podle § 12 poskytované ze státního rozpočtu.

ČÁST ČTVRTÁ

USTANOVENÍ SPOLEČNÁ A ZÁVĚREČNÁ

§ 15

Ředitel stanoví ve vnitřním řádu pro jednotlivé formy zájmového vzdělávání podle § 2 způsob evidence účastníků.

§ 16

Zrušovací ustanovení

Zrušuje se:

1. Vyhláška č. 432/1992 Sb., o střediscích pro volný čas dětí a mládeže.
2. Vyhláška č. 87/1992 Sb., o školních družinách a školních klubech.

§ 17

Účinnost

Tato vyhláška nabývá účinnosti dnem jejího vyhlášení.

Ministryně:

JUDr. Buzková v. r.

1) § 144 odst. 1 písm. g) zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).

2) Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků, studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných.

3) § 20 odst. 1 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

4) § 37 až 39 a § 43 zákona č. 117/1995 Sb.

ABSTRAKT

BEČKOVÁ, T. *Výchova ve volném čase a rodina*. České Budějovice 2010. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce PhDr. Zuzana Svobodová, Ph.D.

Klíčová slova: rodina, výchova, volný čas, střediska volného času, zájmová činnost, rodinné prostředí, hra

Práce se zabývá výchovou, volným časem a rodinou. Tyto pojmy jsou vysvětleny a navazuje na ně část, ve které jsou vypsána zařízení tzv. střediska volného času, která nabízejí řadu možností, jak trávit volný čas prostřednictvím zájmové činnosti. Pojem zájmová činnosti je zde upřesněn a je popsán její plán, obsah a cíl. Střediska volného času jsou rozdělena na školská a komerční zařízení. V příloze jsou uvedeny statistiky o těchto zařízeních.

Dále jsou v práci popsány možnosti využití volného času, vlivy na využití volného času a faktory, které volný čas ovlivňují. Další část práce se věnuje rodině, výchově ve volném čase, rodinnému prostředí a roli rodiny ve volném čase. Tato část je v celé práci nejdůležitější, neboť role rodiny má velký význam v životě každého jedince.

Hlavním úkolem této práce bylo sepsat souhrn možností, které se nám nabízejí pro využití volného času.

ABSTRACT

BEČKOVÁ, T. *Upbringing in leisure time and family*. České Budějovice 2010. Bachelor thesis. University of South Bohemia in České Budějovice. Faculty of Theology. Department of Pedagogy. Head of thesis: PhDr. Zuzana Svobodová, Ph.D.

Key words: family, upbringing, leisure time, leisure time centres, interest activity, family environment, game

The thesis deals with upbringing, leisure time and family. These terms are explained and the part relates to them where the list of establishments is included, the so called Leisure Time Centres, offering a number of possibilities how to spend leisure time through interest activities. The term of interest activity is specified and its plan, content and target are described here. The Leisure Time Centres are divided into school and commercial establishments. The annex includes statistic data concerning these establishments.

Further, the possibilities of spending leisure time, impacts on spending leisure time and factors influencing leisure time are described. The next part of the thesis deals with family, upbringing in leisure time, family environment and the role of the family in leisure time. This part is the most important in the whole thesis as the role of the family has a great importance in every person's life.

The main task of this thesis was to make a list of possibilities that are offered to us for spending leisure time.